

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

KATEDRA INFORMATIKY

Šikana učitele

Diplomová práce

Autor: Bc. Nicole Sandtnerová

Studijní program: N1101 Matematika

Studijní obor: Učitelství matematiky pro střední školy

Učitelství pro střední školy - informatika

Vedoucí práce: Mgr. Petra Volejníková

Hradec Králové

2015

Univerzita Hradec Králové

Přírodovědecká fakulta

Zadání diplomové práce

Autor: **Bc. Nicole Sandtnerová**

Studijní program: N1101 Matematika

Studijní obor: Učitelství matematiky pro střední školy
Učitelství pro střední školy - informatika

Název závěrečné práce: **Šikana učitele**

Název závěrečné práce AJ: Bullying Teachers

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem práce je popsat problematiku šikany a učitele jako oběti. Teoretická část bude zaměřena na šikanu učitele z pohledu prevence, řešení šikany vůči učiteli a to i s odkazy na platnou legislativu. V praktické části bude realizováno výzkumné šetření zaměřené na žáky i učitele, které bude zjišťovat např. osobní / zprostředkovanou zkušenost respondentů se šikanou učitele, znalost organizací zabývajících se šikanou apod.

Garantující pracoviště: Katedra informatiky, Přírodovědecká fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petra Volejníková

Konzultant:

Oponent: Ing. Petr Voborník, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 23. 1. 2014

Datum odevzdání závěrečné práce:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem v seznamu použité literatury uvedla všechny prameny, z kterých jsem vycházela.

V Hradci Králové dne

Podpis:

Poděkování

Na prvním místě bych chtěla poděkovat vedoucí diplomové práce Mgr. Petře Volejníkové za odborné vedení diplomové práce, věcné návrhy, připomínky, pomoc a čas v průběhu zpracování této práce.

V neposlední řadě patří můj velký dík rodině a všem, kteří mi při tvorbě diplomové práce a po celou dobu studia pomohli nebo poradili.

Anotace

SANDTNEROVÁ, N. *Šikana učitele*. Hradec Králové, 2015. Diplomová práce na Přírodovědecké fakultě Univerzity Hradec Králové. Vedoucí diplomové práce Mgr. Petra Volejníková. 79 s.

Diplomová práce „Šikana učitele“ pojednává o problematice šikany a učitele jako oběti na českých školách. Jednotlivé kapitoly v teoretické části na sebe navazují a pojednávají od počátečních základních pojmů spojené s šikanou až po důvody, proč šikana propuká, jakými fázemi prochází a jaká je v České republice legislativa k této problematice. Praktická část je vystavena na dvou dotazníkových šetřeních mezi učiteli a žáky, kde se zajímám o procenta šikanovaných, jejich profil, důvody vedoucí k šikaně, jejich řešení a osobní či zprostředkované zkušenosti s touto problematikou.

Klíčová slova

Šikana, šikana učitele, učitel jako oběť, kyberšikana, stalking.

Annotation

Sandtnerová, N. *Bullying of teacher*. Hradec Králové, 2015. Diploma thesis at the Faculty of Science of the University Hradec Králové. Head of diploma thesis Mgr. Petra Volejníková. 79 s.

Diploma thesis „Bullying of Teacher“ deals with the problem of bullying and teacher as a victim at Czech schools. Each chapters in the theoretical part dovetail and deal with the initial basic concepts associated with bullying to the reasons why bullying bursts, what phases going through and what is legislation on this issue in the Czech Republic. The practical part is exposed on two questionnaires between teachers and students, where I am interested in percent of bullied, their profile, reasons for bullying, their solutions and personal or indirect experience with this problem.

Keywords

Bullyin, bullying of teacher, teacher as a victim, cyberbullying, stalking.

1 Obsah

Úvod	8
Cíle a metody.....	10
Cíle a metody teoretické části	10
Cíle praktické části	10
Metody praktické části	11
Teoretická část práce	12
1 Základní pojmy	12
1.1 Šikana	12
1.2 Účastníci šikany	13
2 Fáze a stupně vývoje šikany	15
2.1 Fáze šikany	15
2.2 Stupně vývoje šikany	15
3 Proč šikanují?	18
3.1 Agrese	18
3.2 Učitel a problémový žák, problémová třída	20
3.3 Jak vycházet s problémovými žáky?	21
3.4 Potřeby třídy jako skupiny	23
3.5 Představy učitele ovlivňující žáky	24
3.5.1 Nevědomé postoje učitele	25
3.6 Burn-out.....	25
3.6.1 Příčiny syndromu burn-out.....	27
4 Legislativa	29
4.1 Podmínky trestní postížitelnosti pachatelů šikany.....	29
4.2 Naplnění skutkové podstaty řady trestních činů.....	29
4.3 Trestní odpovědnost pachatelů.....	30

4.4	Odpovědnost rodičů a dalších subjektů	31
5	Šikana učitele.....	32
5.1	Příběhy šikanovaných učitelů	33
5.2	Formy šikany na učitelích	35
5.2.1	Zjevná forma	35
5.2.2	Skrytá šikana	36
5.2.3	Kyberšikana.....	36
5.2.4	Stalking.....	39
5.3	Faktory šikany na učitelích	41
5.4	Jak předejít šikaně?	43
5.4.1	Principy zamezení šikaně	43
	Praktická část práce	46
6	Dotazníkový průzkum	46
6.1	Vyhodnocení dotazníku pro učitele.....	46
6.1.1	Závěry dotazníkové průzkumu u učitelů.....	56
6.2	Vyhodnocení dotazníku pro žáky	59
6.2.1	Závěry dotazníkového průzkumu u žáků	68
	Závěr	70
	Seznam použité literatury	72
	Přílohy.....	75

Úvod

S šikanou se setkáváme ve všech různých formách a v různých etapách našich životů. Domnívám se, že nejcitlivější pro nás je v dětství, kdy se můžeme stát obětí a neseme si sebou špatný pocit po celý život, ale není vyloučeno, že se jí nevyhneme například v práci buď od kolegů, šéfů, dětí, které budeme vyučovat nebo při jiných denních činnostech. Jako budoucí pedagogický pracovník, jsem se rozhodla, že svou diplomovou práci budu věnovat šikaně na učitelích, jelikož mi přijde, že poslední roky se o ní čím dál častěji veřejně mluví a tím pádem je dle mého názoru problémem naší společnosti.

Dnešní doba, která je často označována jako uspěchaná, se vykazuje hlavně často laxním přístupem k mnoha činnostem i ve výchově. Rodiče nemají buď z kariérních důvodů čas a náladu, anebo z důvodů rodinných, které nemusí být vždy ideální – viz. vysoká rozvodovost v ČR. V posledních letech také velmi časté ovládání lidí mediálními prostředky, které manipulují lidské chování a uvažování. Všechny tyto skutečnosti a mnoho dalších v nemalé míře způsobují vznik různých kázeňských problémů, šikany nevyjímaje a na to se ve své práci zaměřuji.

Žáci se stávají agresivnější, nevychovaní a k šikaně si nevybírají pouze své spolužáky a vrstevníky, ale posouvají své hranice a útočí i na učitele, kteří by jim měli být autoritou. Důvody, proč to dělají, jakými způsoby a jakými stupni šikana prochází, se zabývám hlavně v teoretické části práce.

Nechybí ani kapitola, která se zajímá o legislativu šikany, na koho se obrátit.

V praktické části práce jsem využila anonymní dotazníkový způsob výzkumu a oslovila jsem učitele i studenty, aby předali své zkušenosti, nebo zkušenosti zprostředkované, které jsem se snažila porovnat a předat dál.

Bohužel k mému překvapení se s tímto fenoménem spojuje velmi málo odborné literatury, která by se v naší zemi nacházela a mohla být nápomocná studentům

pedagogických fakult, aby měli příležitost se nějakým způsobem v tomto směru vzdělat a předejít v zaměstnání následným konfliktům, ale i učitelům, které již toto potkalo. Nebýt několika internetových článků, nebylo by pomalu z čeho čerpat.

Celkově by se této problematice mělo i již v průběhu studia na pedagogických fakultách a ve školách neodbývat prevenci před šikanou na učitelích ani na straně žáků ani na straně učitelů.

Touto diplomovou prací bych ráda poukázala na kázeňské problémy žáků, jejich přístup k učení, chování ve společnosti a chování k učitelům.

Cíle a metody

Cílem diplomové práce je popsat problematiku šikany učitele na našich školách, vytvořit určitý celek a získat zprostředkované zkušenosti s touto problematikou.

Cíle a metody teoretické části

Hlavními cíli teoretické části práce jsou:

- Vysvětlit pojmy spjaté se šikanou
- Určit fáze a stupně, kterými šikana prochází
- Hledat důvody, proč k šikaně dochází
- Najít legislativu, která se stará o šikanu
- Pojmenovat druhy šikany na učitelích
- Nabídnout rady, jak šikaně předejít

Těchto cílů bude dosaženo zpracováním odborné literatury a elektronických zdrojů.

Cíle praktické části

Dílčím cílem praktické části diplomové práce je provést dotazníkový průzkum mezi žáky i učiteli, kterým bude zjištěno:

- Zprostředkované zkušenosti od obou skupin respondentů s touto problematikou
- Hledání důvodů, proč jsou učitelé šikanováni u obou skupin respondentů
- Hledání způsobů, jak šikanu učitelů řešit
- Četnost výskytu šikany učitelů a její zmapování

Těchto cílů bude dosaženo zpracováním výzkumného šetření pomocí elektronických dotazníků.

Metody praktické části

Dotazník

Definice: bývá definován jako „metoda, která shromažďování dat zakládá na dotazování osob; charakterizuje se tím, že je určena pro hromadné získávání údajů.“ [20]

Typy odpovědí:

- a) položky otevřené – dávají respondentům vztahový rámec, ale neurčují podrobněji ani obsah, ani formu jeho odpovědi. Respondent sám volí konkrétní informace, které sdělí. Díky tomu obsahuje obsažnější informace, které závisí na respondentově talentu se vyjadřovat. Zpracování těchto otázek z hlediska kvantitativního je časově náročnější.
- b) položky uzavřené – dávají respondentům na výběr mezi dvěma nebo více položkami na výběr (ano, ne, nevím). Lze používat i škálové otázky, které mají pevně stanovené alternativy – umísťují jedince na zvolený bod na škále. Škála musí být velmi dobře promyšlena autorem dotazníku, nejlépe s poslední možností „jiná“, kde se jedná o otázku otevřenou, kde se může respondent rozepsat.
- c) polouzavřené (nebo také polootevřené) - jedná se o kombinace obou předchozích typů.

Druhy dotazníků:

Vzhledem k možnostem odpovědí v dotazníku, můžeme druh rozdělit na dvě varianty.

- a) Strukturovaný – dotazník sestaven z uzavřených a polouzavřených otázek.
- b) Nestrukturovaný – dotazník sestaven z otevřených otázek.

Aby byla zvýšena reliabilita dotazníku, využívá se kombinace obou možností odpovědí v jednom dotazníku. [20]

Teoretická část práce

1 Základní pojmy

1.1 Šikana

Slovo šikana pochází z francouzského slova chicane = zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na literě předpisů, a to například ve vztahu k podřízenému nebo vůči občanům, na nichž úředníci zbytečně požadují další a další nová potvrzení a razítka, nechávají je pro nic za nic čekat, apod. [1] V slovníku cizích slov je šikana vyjadřována ještě jako úmyslná zlovolná překážka, příkoří a zlomyslnost. [2]

Autorka Lovasová popisuje šikanu jako nebezpečný sociálně patologický jev, při němž je omezována osobní svoboda a svoboda rozhodování, je ponižována lidská důstojnost a čest, mnohdy je obětím ubližováno na zdraví i majetku. [3]

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. j. MSMT- 22294/2013-1 šikanu charakterizuje takto:

- Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrožit nebo zastrášovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek,

pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky, apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.

- Pocit bezpečí každého jedince je neodmyslitelnou podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu školy. Všechny školy a školská zařízení mají proto povinnost předcházet všem náznakům agresivity a všem způsobům šikanování mezi žáky a svěřenci. Šikanování nesmí být pracovníky školy v jakékoli formě akceptováno. [4]

Šikanování

Například v akademickém slovníku cizích slov je šikanování definováno jako hovorový výraz pro pronásledování, záměrné, zbytečné obtěžování, nespravedlivé obviňování, trestání, týrání. [5]

1.2 Účastníci šikany

Agresor

Neboli útočník a hlavní osoba šikany. Rozlišujeme tři hlavní typy agresorů:

1. typ:

Hrubý, primitivní, impulsivní, se silným energetickým přetlakem, kázeňskými problémy - narušeným vztahem k autoritě, někdy zapojený do gangů páčající trestnou činnost. Šikanuje masivně, tvrdě a nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost, šikanu používá cíleně a k zastrašování ostatních. Častý výskyt agrese a brutality rodičů.

2. typ:

Velmi slušný, kultivovaný, narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšeně úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuálním smyslu. Násilí a mušení je cílené a rafinované, děje se spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků. Časté uplatňování důsledného a náročného přístupu rodičů, někdy až vojenského drilu bez lásky.

3. typ:

„Srandista“, optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, nezřídka oblíbený a vlivný. Šikanuje pro pobavení sebe i ostatních. Patrná snaha vypíchnout „humorné“ a „zábavné“ stránky. Nezaznamenáno žádné specifiko výchovy. [6]

Oběť

bývá často jedinec, který se nějak odlišuje. Spektrum odlišností je velké, nejčastěji jsou šikanováni jedinci handicapovaní vzhledově, sociálně či fyzicky, lidé úzkostní, plaší, či ti, kteří se odlišují rasově, národnostně, vyznáním nebo chováním. [7]

2 Fáze a stupně vývoje šikany

2.1 Fáze šikany

Podle Spurného, má šikana 4 fáze, které ve valné většině na sebe navazují.

- První kontakt: nastává konflikt mezi agresorem a obětí, kde agresor ověřuje, zda je vybraná osoba vhodná stát se obětí šikany. Jako oběť je považována ve chvíli ihned, pokud ukáže strach, stáhne se a reaguje pasivně.
- Psychický teror: útoky vůči oběti začínají být častější a intenzivnější. Oběť ztrácí sebedůvěru, stahuje se více do defenzivy.
- Ostatním na vědomí: v závislosti na reakci okolí (může být neutrální, či dokonce podporující šikanu) se prohlubují deprese oběti, snižuje se její schopnost se útokům bránit.
- Izolace oběti: dochází k izolaci, úniku a psychickému selhání oběti, často s přetrvávajícími následky emoční újmy. [8]

2.2 Stupně vývoje šikany

První stupeň (zrod ostrakismu)

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen necítí dobře. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky a dělají na jeho účet drobné legrácky apod.

Druhý stupeň (fyzická agrese a přitvrzování manipulace)

Ostrakismus může přerůst do dalšího vývojového stadia. Důvodů bývá více, zaměříme se na tři častější.

První z možností je odreagování agresora z nepříjemných pocitů prostřednictvím jedince, který funguje jako ventil.

Druhá možnost může nastat na akcích pořádaných školou, kdy nejslabší slouží jako oživení programu.

Třetí možnost nastane, když se ve třídě sejde několik výrazně agresivních asociálních jedinců, kteří prostřednictvím násilí uspokojují své potřeby. Pocit moci agresori zažívají při týrání a bití oběti, prolomí tedy své poslední zábrany.

Třetí stupeň (klíčový moment – vytvoření jádra)

V tomto stupni se vytvoří skupinka agresorů, tzv. *úderné jádro*, které nyní již spolupracuje systematicky. Skupina je nyní rozdělena na řadu podskupin bojujících o vliv. Jestliže se do této doby nezformuje silná pozitivní podskupina, která bude alespoň rovnocenným partnerem podskupině tyranů, tažení tyranů za mocí může nerušeně pokračovat. Charakterově slušní žáci nejen respektují pravidla, ale ctí i zákon „nebonzování“, a tak se šikana vyvíjí dále.

Čtvrtý stupeň (většina přijímá normy agresorů)

Pokud se nevytvořila silná pozitivní podskupina, která by šikanu zamezovala, agresori mohou pokračovat. Vytvořené normy agresorů jsou přijaty, většina je považuje za nepsané zákony. Kolář varuje, že v této fázi se i mírní a ukáznění žáci mohou začít chovat krutě, týrat a podílet se na šikaně.

Pátý stupeň (totalita neboli dokonalá šikana)

V poslední fázi dochází k nastolení totalitní ideologie šikanování. Normy agresorů jsou zcela přijaty, nebo respektovány částečně všemi. Agresoři se považují za nadlidi a nacházejí ve svém chování normálnost a zábavu, při níž ztrácejí zábrany. Tento nejvyšší stupeň je příznačný spíše pro šikany ve věznicích, vojenském prostředí a výchovných ústavech pro mládež. V mírnější podobě se však někdy vyskytuje i na školách. [6]

3 Proč šikanují?

Otázka, kterou si rodiče, psychologové a oběti vždy položí, se zdá být naprosto jasná, ale odpověď se na ní hledá jen velmi těžko a zdá se být velmi komplikovaná.

Proč děti, přes výchovu školy a rodičů, jejich prosby a žádosti se stejně uchylují k ubližováním druhých a ještě z toho mají zábavu? V této kapitole projdeme různými možnostmi, které v žácích vyvolávají rozpor, který vede k ubližování a schylování se k šikaně svého učitele.

V knize od Řezníčka a Janošové se odkazují na agresi. Hlavními otázkami pro ně je, zda je člověk od přírody agresivní, nebo zda je to dědičná, vrozená a neměnná vlastnost. Nebo jestli je to tak, že za naši agresi je odpovědná výchova a celé působení společnosti kolem nás již od malička.

3.1 Agrese

Šikana se považuje za určitý druh agrese. V politice se agresí označuje napadení, pro náš druh šikany ho zúžíme na vnitrodruhovou agresi, tj. na agresi mezi příslušníky stejného druhu. Ne vždy je agrese projev zla, je zapotřebí při sportu, nebo příslušníkům při konání dobra.

Jak tedy tomu je? Kde se agrese v nás bere? Odpověď na ni najdeme v knize od Řezníčka a Janošové, kde odpovídají na tuto otázku, že člověk se chová agresivně na základě vrozených instinktů. Máme tedy v sobě vrozené instinktivní reakce, které nás vedou k tomu, abychom za určitých okolností druhého lidského jedince napadli, v jiné situaci zase k tomu, abychom přispěli na pomoc, jindy zase utekli. Instinkty nám ale nevládnou neomezeně, máme také rozum a lidskou kulturu, která je ale různá.

V průběhu života se vlivem prostředí ze skupiny instinktů vyvine pud, vnitřní puzeň člověka, aby se choval takovým způsobem, aby dosáhl svého cíle. Můžeme si ho představit jako vnitřní energii, která se potřebuje vybit. Je tedy

lidská agrese pud? Ano, každý z nás má v sobě silnější či slabší agresivní náboj a schopnost citového uspokojení, když tento náboj vybíjíme. Zkrátka to tak v lidském těle a psychice funguje a šikana je jedním ze způsobů, jak děti svoji agresivitu vybíjejí.

Agrese je také druh lidského chování, které je naučené, to znamená, že si ji osvojíme na základně některých zkušeností. Člověk se tedy může chovat agresivně i z důvodu, že se naučil, že se to vyplácí. Agresivnímu chování se lidé učí odmalička na základě vlastních zkušeností, například když my sami máme úspěch, třeba když se násilím něčeho zmocníme. A v tu chvíli je jednání odměňováno, tím se hned stane opakovaným. Člověku navíc stačí, když vidí (stačí v televizi, nebo počítačové hře), že je odměňován někdo jiný a zapíše se nám to do mozku jako výhodné jednání pro další použití.

Vysvětlení, proč někomu způsobuje potěšení někomu ubližovat, přisuzuje Říčan například tomu, že někomu může způsobovat bolest, je účinná technika ovládání druhých (nejen oběti, ale i přihlížejícím), která se agresorovi líbí. [9]

Kolář například přidává touhu po moci, krutost, zahánění nudy a neposlední řadě lidská zvědavost, kde agresor zkouší, co oběť vydrží a kam až agresor může zajít. [6]

Většina lidí dobře chápe, že šikana je páchané zlo, stejně jako jiné druhy agresivního chování. Normálně by spáchání agrese mělo vyvolat výčitky svědomí. Svědomí funguje tak, že nás trápí už předem, než něco špatného provedeme. Něco takové nazýváme inhibice, můžeme si ji představit jako nějaké varování, které nám brání dělat nebo schvalovat to, co považujeme za špatné. Dalšími inhibicemi je stud, strach z následků a zdravý rozum.

Proč tedy inhibice vždy nefunguje?

- **Otupění svědomí** nejdůležitějším se stane, že máme zkrátka přes to všechno zlé výhody, což se nám líbí.

- **Napodobení** je další způsob oslabování inhibic. Napodobovat vzor člověka, kterého máme rádi, nebo si ho z nějakého důvodu vážíme. Jen silní jedinci se dokáží otočit zády napodobování.
- **Svědění lze obelhat** psycholog Albert Bandura prozkoumal typické výmluvy a argumenty, kterými lidé obelhávají své svědomí, jež by jim jinak bránilo v agresivním jednání. Jako nejčastější uvádí:
 - a) **Razí názor, že agresivní jednání je ve skutečnosti prospěšné** (šikana udělá z „bábovky“ chlapa).
 - b) **Najdou pro to, co udělali, nějaké „jemnější“ označení.** Místo surově jsem ho zbil, řeknou, vyprášil jsem tu trošku kožich.
 - c) **Zmenší svoji odpovědnost tím, že ji přenesou na jinou autoritu či skupinu** (v naší třídě je šikana normální).
 - d) **Zdůrazní pozitivní následek svého jednání** (máme pokoj, aspoň přestala dolejšat).
 - e) **Zmenší význam agrese tím, že ji přirovnají k něčemu horšímu** (šikana není žádný zločin).
 - f) **Přesunou vinu na oběť** (může si za to sama, je divná). [9]

Pokud vše výše řečené shrneme, můžeme říci, že šikana je určitý druh agrese, která je buď naučené chování i instinktivní jednání, což lze říci, že je náš biologický základ.

3.2 Učitel a problémový žák, problémová třída

Každý učitel, na každém stupni vzdělávání se může setkat s problémovým žákem, či celou třídou. Učitel považuje za problémového žáka: takového, který při hodině vyrušuje, nebo který odmítá pracovat. Za problémovou třídu: takovou, kde se žáci baví, odmítají pracovat nebo pasivní a apatickou třídu. Pokud učitel nějakého žáka či celou třídu považuje za problémovou, vychází to buď z možnosti nepříznivého chování žáků (dosahující již šikany), nebo

z přehnaných nároků na žáky a třídy, které mohou šikanu v některých jedincích vyvolat.

Za problémové chování žáků můžeme obvinít ekonomické, sociální a psychologické aspekty.

- Ekonomický a sociální kontext: Zvyšování ekonomické a sociální úrovně dělá v mysli mladých lidí zmatek. Rodinná rovnováha může být narušena nejistotou stálého zaměstnání a tím narušení materiálního zajištění, pocitu méněcennosti, které se přenáší i na dítě. Dále do tohoto kontextu lze započítat nestabilitu rodinných vztahů, kde je strašákem vysoká rozvodovost a vyrůstání dítěte a u jednoho rodiče a dále dávání přednosti citovým vztahům před výchovou, s tím spojená volná ruka u zákazů a příkazů a snižování nároků na děti, což způsobuje, že mladí lidé mají pocit, že mohou vše mít, mohou si vše dovolit a s tím souvisí nerespektování práv ve škole a neuznávání autorit.
- Psychologický kontext: Největším problémem z psychologického hlediska je upadání tradičních hodnot, které zprostředkovává škola a jedná se o práci a úsilí. Tyto hodnoty jsou v dnešní době zpochybňovány a nedává se jim patřičná váha. Poté u mladých lidí může nastávat otázka, jaký smysl má škola a vůbec život? [10]

3.3 Jak vycházet s problémovými žáky?

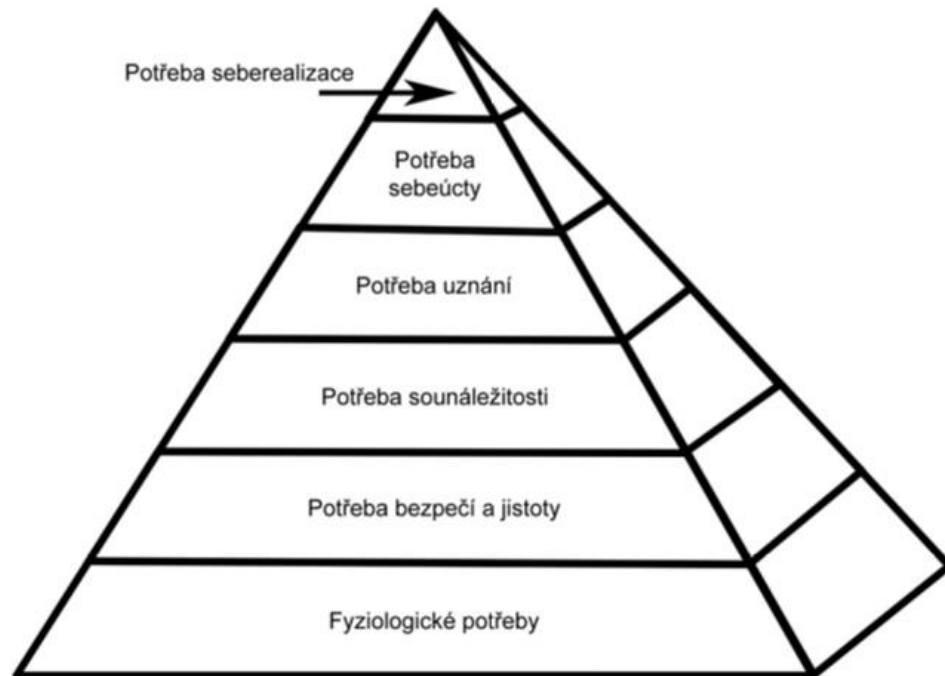
Nikdo na tuto otázku neposkytne návod, jak každého problémového žáka převést na žáka vzorového, jelikož každý člověk je specifickou osobností. Nicméně lze vypsát pár rad, které by mohly pomoci k lepší práci a přizpůsobení jedince do třídy, nebo zlepšení klimatu třídy jako celku.

Velmi důležitý je **pozitivní přístup** učitele. I když je to pro vyučujícího těžké, je potřeba k problémovým jedincům přistupovat s pozitivním přístupem, aby žák dostal postupně pocit jistoty, který by mu pomohl nastartovat změnu k lepšímu

chování a výsledkům. Toto je velmi důležitá rada, i když je pro učitele vyčerpávající, ale žáci, ke kterým je přístupováno pozitivně, než jim oplácet agresivitu, nepříjemné chování, špatné známky, což v nich vše jen utvrdí, mohou začít pocíťovat šanci něco změnit. Další radou je udržování **dobrého klimatu ve třídě**. To samozřejmě nevznikne samo od sebe průběhem školního roku, ale musí se na něm začít pracovat hned od začátku. Dobré jsou různé hry na seznamování s ostatními žáky, otevření se jim a svěřením se o svých zájmech ve volném čase, velmi efektivní je také na začátku roku si vytvořit „třídní řád“, kde žáci sami s celou třídou vytvářejí pravidla, která musí po celý zbytek dodržovat a vymýšlí i postihy za nedodržování. A v neposlední řadě nesmíme zapomenout na **motivaci žáků**, kterou podpoříme tak, že si při většině úkolů promluvíme o jeho smyslu, proč je dobré se mu věnovat, žáky zapojit do vzdělávacího procesu způsobem, aby žák přispěl k výuce (přinášení knížek, naučných filmů, hledání rozšiřujících informací), navrhovat výlety, které by se jim líbily. Učitel by se také měl také pokusit u každého žáky **zažít úspěch**, který může studenta nastartovat k motivaci zvládnutí dalšího těžšího úkolu a stejně tak vyvolat fakt, že má žák **právo na chybu**. Nejenom, že se chybami člověk učí, ale můžeme se s nimi učit i ostatní. Pokud například žák udělá u tabule chybu, poděkujeme mu za ni a upozorníme třídu, aby se podívala pozorně na tabuli, že toto je častá chyba a nyní si ukážeme, jak to má správně být. [10]

3.4 Potřeby třídy jako skupiny

Americký psycholog Maslow vytvořil hierarchii základních potřeb jedince, takzvanou pyramidu základních potřeb.

Obrázek 1 Pyramida základních potřeb

- Fyziologické potřeby označují spánek, hlad, tělesný kontakt,...
- Potřeba bezpečí a jistoty označují stabilitu, ochranu,...
- Potřeba sounáležitosti označuje rodinu, přátele, partu,...
- Potřeba uznání označuje uznání, úspěch,...
- Potřeba sebeúcty označuje sebedůvěru,...
- Potřeba seberealizace označuje kreativitu, osobní rozvoj,...

Podle Maslowa uspokojuje člověk nejdříve ty potřeby, které jsou na spodku pyramidy a později ty, co stojí výše. Aby třída mohla spokojeně fungovat, je potřeba, aby byly uspokojeny individuální potřeby každého žáka, ale aby také učitel poznal a respektoval potřeby třídy jako skupiny. Pokud si tento model vztáhneme na náš příklad šikany, můžeme přemýšlet takto: pokud nebude

uspokojována žákova potřeba být fyziologické potřeby, nebo potřeby bezpečí (například z domova), tak může žák potřebu seberealizace (kam spadá například i učení) uspokojovat až teprve, bude-li se cítit součástí třídy, uznáván od ostatních. A pocitu uznání od ostatních může získat bohužel i díky šikaně. [10]

3.5 Představy učitele ovlivňující žáky

Každý mezilidský vztah, takže tedy i vztah učitele a jeho žáky je ovlivněn určitými faktory.

Učitel si vždy o třídě, jako nějaké skupině udělá nějaké budoucí představy, podpořené většinou přáním, které ho během výuky provázejí. Psycholog R. A. Rosenthal ve Spojených státech provedl výzkum na učitelích. Na základní škole na počátku školního roku byli učitelé informováni, že se v jejich třídách nachází žáci (náhodně vybraní), kteří mají mnohem větší schopnost rozvíjet svou intelektuální stránku. Výsledkem po uplynutí školního roku bylo, že označení žáci na začátku roku měli v testech takové výsledky, které jim byly předpovězeny, a ve výuce dělali větší pokroky oproti ostatním žákům. Tento výzkum otevřel mnoho otázek, jako například, že pohled učitele na jednotlivé žáky je velmi zavádějící a že tento pohled může ovlivnit velmi nejen žákův prospěch ale i chování. Další otázkou je “nálepkování”, kdy žák podle představy učitele o jeho schopnostech a dovednostech dostane na začátku “nálepkou”, která ho začlení do nějaké skupiny, které učitel, byť nevědomě, může upřít rozvoj a možnosti, které například dopřává jiné skupině. Z toho nám vyplývá, že pokud musí žák vynaložit větší úsilí, aby dosáhl k určitému zlepšení nebo udržení se lépe prospívajících, než je výsledná odměna (jak známky, motivace práce učitele s žákem, podpora při výuce), žák přestane být naprosto motivován a snahu vypustí. To může u některých jedinců vést k naprosté demotivaci, negativního pohledu na učitele, který si může vybíjet šikanou na dotyčném. [10]

3.5.1 Nevědomé postoje učitele

Mezi první postoj učitele vůči žákům je určitě **identifikace a projekce** do jeho osoby. Učitel se většinou vidí v úspěšných žácích, připomíná si své mládí, kde se ztotožňuje s postavou svého žáka, ke kterému si nevědomě vytváří postoj, v tomto případě pozitivní a jednání s žákem může probíhat jinak, než s jinými. Samozřejmě může proběhnout varianta negativní, kde některý žák může připomínat svému učiteli například nevhodnou výchovu z dětství, čímž si k žákovi vytvoří negativní postoj a může přehnaně reagovat a trestat přísněji než ostatní žákovo chování.

Dalším postojem jsou výše zmíněná **přání**. Přání jsou velmi často nevědomá, která má učitel zafixovaná se svým zaměstnáním. Když některý žák, či třída je úplně nesplňuje, nebo nějakým způsobem se neslučují, může učitelovo přání přerůst přes hlavní podstatu výuky a to předávání poznatků, informací, samostatnosti a začne se dostávat do popředí. Ve výzkumech se prokázalo, že mezi hlavními přání učitelů je touha uplatňovat moc, kterou jako pedagog získá. [10]

3.6 Burn-out

Nejčastějším syndromem učitelů je burn-out, označující psychické, fyzické, citové, kognitivní vyčerpání, které postihuje nejčastěji osoby, jež se dlouhodobě ocitají v náročných situacích, které je intenzivně ovlivňují. Pokud je učitel šikanován svým žákem, nebo skupinou žáků, ve většině případů se syndrom objeví.

Výzkumy týkající se burn-outu v zahraničí:

Ve výzkumu, který vedl M. Navarra, se zúčastnilo 1500 učitelů druhých stupňů základních škol, kteří uvedli v 73% jako hlavní problém své profese vysoké nervové napětí, jako například nejčastější projev, že se učitel obává, zda vydrží s žáky do konce školního roku. V 71% považují za nejtěžší upoutat u žáků, kteří nedávají dlouhodobě pozornost a motivovat je.

Ve druhém výzkumu, prováděném M. Hubermanem ve Švýcarsku také mezi učiteli druhých stupňů škol, vyplynulo, že 40% dotázaných učitelů předpokládá, že během svého pedagogického působení, alespoň jednou prodělali burn-out.

Bohužel tento syndrom nejčastěji postihuje učitele idealisty, kteří se ve své práci velmi angažují. Mezi hlavní faktory syndromu zapadá ztráta iluzí, zklamání vycházející z nenaplnění profesní představy, kterou si pedagog představil.

Následky se projevují jako fyzické vyčerpání doprovázející únavou, ztrátou energie, citového vyčerpání doprovázejícími depresemi, podrážděností a v neposlední řadě profesní krizí zaujímající negativní postoj ke své profesi.

Huberman si všiml, že školy, kde se burn-out vyskytuje nejčastěji, patří mezi ty, kde si učitelé navzájem nepomáhají.

Výzkum vedený J. M. Estevem vyčleňuje tři skupiny, které charakterizují účinky syndromu:

1) Mechanismy charakterizující útěk a obranu:

- přání odejít z konfliktní situace
- přání opustit svou práci
- nahlášení trvalé pracovní neschopnosti

2) Mechanismy spojené s pochybnosti o své osobnosti:

- pocity neuspokojení a zmatenosti při běžných pedagogických činnostech
- pocit vyčerpání z napětí
- stres a úzkost
- ztráta vědomí své hodnoty jako učitele

3) Psychická nerovnováha (vyskytující se méně obvykle):

- deprese
- neurózy
- trvalá úzkost způsobující duševní poruchu

3.6.1 Příčiny syndromu burn-out

Z výše popsaných výzkumů se vypracoval přehled pro příčiny syndromu.

1) Nízká prestiž povolání:

V posledních letech se snižuje sociální statut učitele. Před čtyřiceti lety byli učitelé považováni za elitu společnosti, v dnešní době tomu již tak není a od společnosti se jim nedostává dostatek uznání. Učitelé dnešní doby mají pocit, že jsou oproti jiným povoláním, na které je nutno dosáhnout stejného vzdělání, stejného stresu, stejného času, méně hodnoceni.

2) Pochybnosti o hodnotě vzdělání:

Velká část žáků se po ukončení vzdělání dostává do situace, kdy nemůže najít práci, není pro zaměstnavatele žádaná, a proto někteří učitelé pochybují o tom, co žáky učí, a také o své užitečnosti.

3) Odmítání autority:

Dítě je od malička učeno k tomu, aby se podřizovalo k autoritě rodičovské. Dále se dítě dostává do školního prostředí, kde autoritu rodičů přebírá učitel. V posledních letech i toto upadá. Děti jsou v poslední době zvyklé méně poslouchat doma, což se odráží i na chování ve škole, které je vůči učiteli nedůstojné a může od vyrušování, po posmívání se, překročit až k šikaně.

4) Rozpor mezi idealizovanou představou vzdělávání a realitou:

J. M. Esteve uvádí na toto téma další výzkum, kde prokazuje, že 91% učitelů je donuceno během prvního roku přehodnotit svoji idealizovanou představu o vzdělávání z vysoké školy a po pěti nebo šesti letech se tato představa zcela zhroutí, u učitele se dostaví krize identity, způsobená rozporem mezi vnímáním své skutečné osobnosti ve třídě a ideální představě, jak by se měl ve třídě chovat.

Francouz A. Abraham popisuje čtyři různé typy reakce učitele na tuto situaci:

- Konflikt mezi ideální představou a realitou
- Strategie útěku

- Přehnaná angažovanost v práci
- Vyrovnaný přístup

5) Nedostatečné vzdělání učitelů:

Na fakultách se během studia apeluje hlavně na oborové znalosti budoucích učitelů, na běžnou praxi a krizové situace spojené s ní se vyčleňuje velmi málo prostoru. Proto mnoho učitelů, kteří se začnou potýkat s prvními problémy, které jim začnou přerůstat přes hlavu, o kterých si nemohou s nikým kvalifikovaným pořádně promluvit, mohou přerůst do syndromu. [10]

4 Legislativa

JUDr. PhDr. Oldřich Choděra v knize Koláře píše, že v právní praxi bývá pojem šikana používán jako synonymum pro úmyslné jednání, které je namířené proti jinému subjektu a které útočí na jeho lidskou důstojnost. Z hlediska výkladu pojmu není důležité, zda k němu dochází verbálními útoky či fyzickým násilím nebo hrozbou násilí. Rozhodující je, že se tak děje úmyslně.

4.1 Podmínky trestní postižitelnosti pachatelů šikany

Z trestního hlediska je možno šikanu postihnout, jsou-li splněny dvě podmínky trestní odpovědnosti, tj. zda je naplněna stránka materiální a formální.

Materiální stránka trestného činu spočívá v tom, že se pachatel dopustil jednání, které splňuje znaky konkrétního trestného činu tak, jak jsou vymezeny v trestním zákoně.

Formální stránka spočívá jednak v úmyslu takového jednání se dopustit, a že míra společenské nebezpečnosti jeho jednání dosahuje intenzity uvedené v zákoně (za předpokladu, že je pachatel trestně odpovědný).

Z hlediska materiální podmínky je nutné, aby jednání pachatele bylo zařaditelné pod skutkovou podstatu některého trestného činu. Nelze-li skutek po některou skutkovou podstatu podřadit, nemůže se jednat o trestný čin, ale to neznamená, že by jednání nemohlo být postiženo jako přestupek, jsou-li splněny zákonné podmínky.

U trestných činů, jejichž podstatou byla šikana, lze proto předpokládat, že právě s ohledem na rozšiřující případy podobných jednání bude skutek jako trestný čin považován.

4.2 Naplnění skutkové podstaty řady trestních činů

Šikana bývá nejčastěji postihována podle ustanovení trestního zákona, neboť v souvislosti s ní nejčastěji dochází k páchání trestných činů proti svobodě a lidské důstojnosti.

Jedním z případů je trestný čin omezování osobní svobody, kterého se dopouští každý, kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody. Lze sem zařadit různé formy šikany jako například zavírání oběti, přivazování, nucení setrvávat na určitém místě. Je-li oběť nucena násilím nebo výhružkami, jedná se o vydírání, kterého se dopouští ten, kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opomenul nebo trpěl. S vydíráním souvisí i trestný čin vzbouzení důvodné obavy. Tohoto se dopouští ten, kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu. Násilné odebrání věcí může být kvalifikováno jako trestný čin loupeže. Toho se dopouští ten, kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci. Přitom nezáleží jakou hodnotu má tato cizí věc, rozhodující je samotný fakt, že někdo použije násilí vůči jinému, aby se jeho věci zmocnil. Sexuální formy šikanování mohou být kvalifikovány jako trestný čin znásilnění, pohlavního zneužívání nebo trestný čin kuplířství. Šikana se může projevit i na zdravotním stavu oběti, v takovémto případě se může jednat o trestný čin ublížení na zdraví. Je-li šikana založena na úmyslném poškozování věcí oběti, potom takové jednání může naplnit skutkovou podstatu trestného činu poškozování cizí věci.

4.3 Trestní odpovědnost pachatelů

Aby byl pachatel postižen, je třeba, aby dosáhl určitého věku. Za mladistvé se považují osoby starší 15 let, dospělost z hlediska trestní odpovědnosti nastává dosažením 18 roku věku. Trestní odpovědnost zbavuje pouze dušení porucha, která v době spáchání trestného činu způsobila, že pachatel nemohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo jeho ovládat jeho jednání. Trestní odpovědnost naopak nezabavuje požití alkoholických či toxických látek, které pachatel sám požil.

K trestní odpovědnosti osob mladších 15 let nedochází.

Odpovědnost pachatelů mladších 15 let

Nejedná se o sankce ve smyslu trestního či přestupkového práva, ale i umístění dítěte v ústavu může být dostatečnou hrozbou a sankcí za jednání, které se vymyká běžnému chování. Předcházející metou může být stanovení dohledu nad chováním dítěte.

4.4 Odpovědnost rodičů a dalších subjektů

Trestného činu ohrožování mravní výchovy mládeže se dopouští ten, kdo vydá, byť z nedbalosti, osobu mladší než 18 let nebezpečí zpustnutí tím, že jí umožní vést zahálčivý nebo nemravný život.

Dochází-li k šikanování v průběhu vyučování, nese plnou odpovědnost za vzniklou újmu školské zařízení. [6]

5 Šikana učitele

Přestože se má práce opírá hlavně o téma šikany na učitelích ze strany žáků, nedá mi to se nezmínit i o dvou dalších druzích šikany jako je mobbing a bossing. V prvním případě je slovo anglického původu mob = hromadně napadnout, dotírat, obtěžovat, šikanovat a se jedná se v našem případě o útoky na učitele ze strany kolegů v učitelském sboru (nadávky, pomluvy, naschvály), pokud se jedná o agresora v nadřízené pozici (ředitel/ka, zástupce/zástupkyně), mluvíme o bossingu. [7]

V očích okolí se zdá šikana učitele nemyslitelnou, jelikož se s ní setkáváme poměrně málo. Není se čemu divit, většina obětí většinou nepromluví o svém problému veřejně, anebo trvá dlouhý čas, než se svěří, jsou i případy, kdy raději svou práci v učitelství i opustí. V posledních letech se naštěstí díky medializaci tohoto problému, se kterým přišli oběti a svůj příběh sdělili, nebo natočením několika filmů (jako například Bastardi, Zkažená mládež), se dostal problém do povědomí veřejnosti, i když se rozhodně problém nedá prohlásit za vyřešený, pod kontrolou, či vymýcený. Nyní se budu zabývat již pouze šikanou učitele od žáků.

V Učitelských novinách na téma Šikana na učitelích se píše: *„I tehdy, že se o šikaně hovoří a píše, děti o právních výkladech a možných postizích vědí velice málo. Jelikož šikana je populární téma, začala se jí zabývat z důvodu možného komerčního využití spousta odborníků, kteří mají pouze teoretické znalosti. Nemají zkušenosti z praxe, nastudují obecné zákonitosti z literatury a o šikaně přednášejí, či školí pedagogické pracovníky. Jejich přednášky mají pro eliminaci šikany malý význam. Ředitelé škol, výchovní poradci apod. často přednášky objednávají pouze z formálních důvodů. Formální školení pedagogických pracovníků má za následek dezorientaci pedagogů v této oblasti. Lektori často neumí odpovídat na elementární dotazy z praxe. Způsoby a metody přednášek, předávání vědomostí a dovedností, jsou zásadní. „[11]*

5.1 Příběhy šikanovaných učitelů

Jak jsem výše zmínila, šikana učitelů od žáků začíná být více medializovaná, i když případů jako šikany mezi spolužáky, je stejně poměrně málo. Dovolím si zde uvést některé příklady šikany učitelů, které jsou velmi zážející, a můžeme se přesvědčit, že se šikana nevyhýbá například ani vysokoškolským učitelům.

- Příběh první:

„Jitka byla čerstvou absolventkou jedné české veřejné vysoké školy, získala titul magistr a usilovala o to, aby na své alma mater ještě nějaký čas zůstala. Přihlásila se tedy k přijímacím zkouškám do prezenčního doktorského programu, byla přijata a na fakultu nastoupila. Seznámila se s kolegy, začala vyučovat, pracovala na své vědecké práci. Po čase jí však na její telefon začaly chodit podivné SMSky, ve kterých jí někdo neznámý začal vyhrožovat a zastrašovat: *Sleduji tě, ty děvko. Brzy si pro tebe přijdu a vychutnám si tě. Víím, kde bydlíš.* Jitka SMSky zpočátku ignorovala, zablokovala si neznámé telefonní číslo, ze kterého chodily, po čase se však začaly objevovat první e-maily podobného ražení: *Přede mnou se neschováš, vykuchám tě. Zmiz z fakulty i z našeho města. Jestli budeš kontaktovat policajty, bude to to poslední, co v životě uděláš.* Celé jednání probíhalo více než 5 měsíců, emaily začaly doplňovat vzkazy od neznámých lidí na Facebooku, intenzita se stupňovala. V Jitce postupně narůstal strach. Nakonec Jitka kontaktovala Policii ČR. V průběhu prověřování případu se mezi podezřelé dostala skupina studentů, které Jitka vyučovala v seminářích a kteří u ní v rámci semestru řádně neukončili povinný seminář. Postupně došlo k zjištění IP adresy, ze které byly odesílány výhružné emaily, a nakonec se jeden ze skupiny studentů přiznal. 23letý Petr N. se rozhodl, že se za svůj školní neúspěch Jitce pomstí a začal Jitce vyhrožovat. V seminářích a na fakultě si pak užíval toho, jak se chování Jitky měnilo... a užíval si strachu, který v Jitce vyvolal. Policie případ vyhodnotila jako spáchání trestného činu násilí proti skupině obyvatel nebo jednotlivci a podezření ze spáchání trestného činu nebezpečné vyhrožování. Proti rozhodnutí se odvolal, výsledky odvolacího řízení nejsou známy. Etickou komisí fakulty byl Petr rovněž vyloučen z fakulty. Fakulta

případ nikdy nezveřejnila, na sdělování jakýchkoli informací o případu bylo uvaleno embargo.“ [12]

- Příběh druhý:

„Mikeš pracoval již 8. rokem na jedné ze známých českých veřejných vysokých škol jako odborný asistent. Získal titul Ph.D., postupně se připravoval na habilitaci. Poměrně mladý pedagog byl mezi studenty oblíben, s řadou z nich si tykal, chodil se studenty na nejrůznější party. Studentky ho milovaly a zbožňovaly, byl pro ně ideální kombinací hezkého a úspěšného mladého pedagoga. Mikeš si však ve vztahu ke studentkám vždy udržoval odstup, neoddával se s nimi sexuálním hrátkám, odmítl řadu nabídek od zamilovaných studentek. Definoval si hranice, které nepřekročil. Bohužel dvě studentky, které Mikeš vyučoval, jeho odmítnutí nezvládly a rozhodly se, že se mu pomstí. Mezi studenty se náhle začala šířit pověst, že Mikeš odmítá studentky, protože je homosexuálně orientovaný, a že má vztah se svým kolegou. Mikeš v počátku šíření této fámy udělal zásadní chybu, začal vysvětlovat, jak je to s jeho údajnou homosexualitou, a snažil se vysvětlit, že se jedná o fámou. Nicméně snahou o svou obhajobu na fámou upozornil stále více lidí. Na téma Mikešova homosexualita začali žertovat i jeho kolegové, kteří začali spekulovat, kdo by mohl být jeho údajným partnerem... a pak se začali na jeho úkor bavit. Navíc v rámci sociální sítě Facebook vznikla diskusní skupina, ve které se Mikešova údajná homosexualita intenzivně probíhala a ve které se náhle začaly objevovat nejrůznější fotografie z akcí, kterých se Mikeš zúčastnil. Následně se začalo spekulovat, kdo z osob na fotografiích je Mikešovým údajným partnerem. Dále se začala fakultou šířit mezi studenty – muži - informace, že kdo chce u Mikeše udělat zkoušku, musí na ni přijít v růžové košili. Na Mikešovo telefonní číslo začaly z nejrůznějších čísel chodit SMSky, ve kterých ho jejich pisatelé uráželi a vyhrožovali mu: *Buzika tu nechceme. Odlet do teplech kraju, ty buzno. Buzerante, jdi si teplit do parku.* Případ se k Policii ČR nedostal. Celou situací se zabývala etická komise fakulty a její akademický senát. Protože nebyl známý viník, studenti byli plošně důrazně upozorněni na to, že porušují etický konex chování a že jakékoli konkrétní prohřešky budou trestány a k řešení situace bude přizvána Policie ČR. Facebooková skupina byla uzamčena a následně smazána. Mikeši bylo doporučeno projevy

nenávisti ignorovat. Kyberšikana postupně utichla, v tuto chvíli již neprobíhá. Mikeš na fakultě zůstal a chystá se na habilitaci.“ [12]

- Příběh třetí:

Jana: „Učitelce, kterou znám v naší škole, dělali žáci opravdu drsné kousky – slzný plyn, výkaly na houbě, řvali hymnu, aby nemohla mluvit, fotili jí, vyhrožovali, po incidentu se zavražděným učitelem z legrace na tabuli namalovali kříž, bouchali jí dveřmi, byli velmi vulgární... Nyní mají bývalého vojáka z povolání – vysokého důstojníka a jsou vzorní, píší úkoly... Otevřeně říkají, že nesnáší když je někdo měkký...“ [13]

- Příběh čtvrtý:

„Bývalý ředitel Základní školy v Pelechově ulici v Železném Brodu Jiří Pacholík, který vloni v červnu po slovním konfliktu zpohlavkoval patnáctiletého žáka, což spolužáci natočili na mobil a pustili po internetu, spáchal sebevraždu. Záznam vyvolal tehdy širokou diskusi, zda žáci učitele záměrně nevyprovokovali, aby si jeho zkrat mohli natočit na mobilní telefon. Ředitel Pacholík však posléze svého jednání litoval a omluvil se za něj jak žákovi tak i jeho rodičům. Ředitel tehdy upozornil školáka na nepořádek u lavice a zároveň ho pokáral. Chlapec pedagogovo jednání okomentoval výrokem, „seber si to sám šmejde,“ což učitele rozlítilo.“ [14]

5.2 Formy šikany na učitelích

V Učitelských novinách jsou uvedeny dvě hlavní formy šikany na učitelích a to jako forma zjevná a skrytá:

5.2.1 Zjevná forma

je taková, jakou vidáme často na videích z mobilního telefonu nebo digitálních kamer. Pedagog, který si nevybudoval, nebo z nějakých důvodů ztratil autoritu, je zesměšňován před celou třídou. Forma může být různá, a to od posmívání, nerespektování jeho pokynů, používání vulgarismů, ničení věcí až po strkání,

kopy a jiné údery. Je to však forma šikany, se kterou se dá pracovat, jelikož je prokazatelná. Vyskytují se také případy, kdy nový učitel je třídou seznámen s tím, že jej bude třída testovat a že se budou snažit o to, aby v případě, že kolektivu nebude vyhovovat, odešel. Za příklad mu dávají jeho předchůdce, kteří pro nezvládnání situace opravdu odešli.

5.2.2 Skrytá šikana

je obvykle založena na kompromitujících materiálech. Dítě ví o nějakém chování či jednání pedagoga, které se neslučuje s morálkou, předpisy či zákony. Někdy také děti využívají toho, že pedagog v nějaké situaci postupoval nestandardně, a vyžadují stejnou úlevu pro svoji osobu. Dítě tedy na pedagoga vyvíjí nátlak, aby přehlížel jeho prohřešky, či vyžaduje zvýhodnění při klasifikaci. Těchto případů je velice mnoho a odhalují se obtížně. Důvodem je krytí samotným pedagogem. Nebývá také výjimkou, že dítě vyhrožuje vlivnými rodiči, kteří mohou mít nějaký vliv na zřizovatele. [11]

Dále bych ráda uvedla v posledních letech velmi rychle se rozšiřující novinku v oblasti šikany učitele a tou je kyberšikana.

5.2.3 Kyberšikana

Kyberšikana, jinými názvy kybernetická šikana či počítačová šikana, její název jasně napovídá, že se jedná o šikanu využívající elektronické prostředky, jako například počítače a mobily. V České republice první výzkumy o fenoménu kyberšikany byly publikovány v roce 2009 a 2010.

5.2.3.1 Prostředky kyberšikany

- **Textové zprávy**

Obvykle se jedná o zprávy s výhrůžným či útočným obsahem. Tento druh šikany může mít podobu zahlcování oběti zprávami a často se opakuje.

- **Fotografie a videa pořízena mobilním telefonem**

Pořízený materiál je produkován na sociálních sítích, či Internetu, kde je oběť zesměšňována nebo zastrašována. Nejčastější formou tohoto druhu je „happy slapping“ neboli veselé fackování, což je nahrávání a sdílení fyzických útoků.

- **Mobilní telefonáty**

Agresori oběť obtěžují neustálým voláním, kde se po zvednutí telefonátu oběti neozývají, nebo pouze oběť prozvánějí. Další variantou je odcizení telefonu oběti a zneužití čísel, v tomto případě se může stát, že je oběť považována za agresora, neboť je oběti agresorem ukradena identita.

- **E-mailly**

Agresori zasílají urážlivé, šikanující či výhružné e-mailly s pocitem neodhalení. Využívají pseudonymů či cizí identitu.

- **Chatovací místnosti**

Využívání chatovacích stránek ke komunikaci, chatovací místnosti ve hrách, virtuálních světech k šikaně.

- **Instatnt messaging**

Nejčastěji používaný Skype, ICQ. Komunikace v reálném čase mezi jednotlivci či skupinami, kdy se může stát, že se komunikace zvrhne k urážlivému a napadavému jednání.

- **Sociální sítě**

Propojení komunikace, sdílení informací a sdílení fotografií i videí. Největší problém je možnost založení účtu s falešnou identitou a přijímání žádosti o přátelství od lidí, které neznáte. Nejhorší způsob kyberšikany, možnost veřejného sdílení, kde materiál vidí přátelé i další osoby využívající sociální síť.

- **Internetové stránky**

Vytváření blogů a webových stránek o oběti – jedná se o stránky ponižujícího a urážlivého typu. [15]

5.2.3.2 Odlišnosti kyberšikany a šikany

Křesťanová ve svém článku Kyberšikana, aneb nikdy nevíš, kdo je na druhé straně, shrnuje hlavní odlišné rysy kyberšikany od šikany, z čehož jasně vyplývá, že kyberšikana má pro agresory mnoho výhod a je tím pádem velmi nebezpečná, velmi špatně odhalitelná a v kvůli tomu pro oběti velmi deprimující až zničující.

Anonymita - Většina obětí kyberšikany se nikdy nedozví, kdo je šikanoval, přezdívka, anonymní telefonní číslo, e-mailová adresa dávají agresorovi dostatečnou možnost zůstat skrytý. Díky tomu může svoji agresi stupňovat a dovolit si to, co by si tvář v tvář nedovolil.

Proměna agresora - Agresorem většinou nebývají fyzicky silní lidé, tak jako tomu je u běžné šikany, ale agresorem je člověk, který je silný v informačních technologiích a může to být prakticky kdokoliv.

Proměna oběti - Obětí útoků je většinou outsider, ale nebývá to pravidlem, jako je tomu u běžné šikany. Agresor si může oběť vybírat náhodně a pouze v kyberprostoru. Vyšší riziko hrozí dětem, které jsou na svých mobilech a počítačích závislé.

Místo - Šikana se většinou odehrává ve škole, po cestě domů apod. Jde tedy o fyzická setkání, která se dají trochu předvídat a je možné se jim částečně vyhnout, ale před kyberšikanou není úniku. Agresor může oběť kontaktovat, kdykoli se mu zachce.

Kontrola - Kyberšikana znesnadňuje kontrolu jak ze strany rodičů, tak i školy, protože u kyberšikany chybí klasické znaky šikanování, kterých by si mohli dospělí všimnout.

Čas - Běžná šikana je opakovaná, ale vždy se jedná o jednorázovou záležitost. V případě kyberšikany se může oběť k urážlivým SMS, e-mailům, odkazům a podobně kdykoliv vracet.

Publikum - Divákem kybernetické šikany se může díky webovým stránkám stát kdokoli na světě. Kyberšikana se navíc nemusí odehrávat opakovaně, stačí, když agresor např. vyvěsí na web fotku oběti, tu si už kdokoli může zkopírovat a rozšířit dál po světě, ještě dříve, než ji poskytovatel serveru stačí stáhnout. [16]

5.2.3.3 Legislativa

Kyberšikana není v České republice považována za trestní čin. Takovéto chování ale může naplňovat skutkovou podstatu některých trestních činů. V případě kyberšikany se může jednat o vydírání, vyhrožování, nebezpečné pronásledování (toto téma probráno níže), útisk. V oblasti školské legislativy jsou základní informace obsaženy v Metodickém pokynu MŠMT č.j. MSMT- 22294/2013-1, který upravuje i zásady prevence a řešení kyberšikany. Na základě tohoto dokumentu musí mít každá škola vypracován Program proti šikanování, který je součástí tzv. Minimálního preventivního programu. [15]

5.2.4 Stalking

Anglický výraz "stalking" původně znamenal stopovat zvěř. Z hlediska psychiatrie či kriminologie je slovo stalking chápáno jako zlovolné a úmyslné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které pak u oběti snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečnost. Jinak řečeno, jedná se o různé varianty pronásledování oběti.

5.2.4.1 Základní projevy pronásledování:

1) opakované a dlouhodobé pokusy kontaktovat oběť:

využíváním dopisů, e-mailů, telefonátů, SMS zpráv, zasíláním různých zásilek s dárky.

Obsah těchto zpráv může být příjemný až veselý, ale též urážející, zastrašující. Výjimkou nejsou zprávy původně příjemné, snažící se získat odpověď či kontakt oběti, až později po zprávy urážející, nevkusné či zastrašující.

2) Demonstrování moci a síly stalkera

V tomto případě agresor ve svých projevech dává důraz na přímé či nepřímé výhrůžky, které v oběti budí oprávněný strach a obavy.

Do této kategorie patří například fyzické pronásledování oběti cestou do práce, na nákup nebo naopak zpět k domovu, pronásledování autem, čekání na obět před domem apod. Výjimkou zde nejsou ani výhrůžky přímého násilí, vyhružky zabitím apod.

3) Poškozování a ničení věcí

Sem se může řadit poškrábané auto, lak poškozený sprejem, propíchané pneumatiky, rozbité okno bytu nebo likvidace domácího zvířete včetně poškozování osobních věcí. Můžeme sem zařadit například i zasílání virů e-mailem a tím mnohdy ztrátu dat v počítači oběti a mnoho dalšího.

5.2.4.2 Legislativa

Stalking není v České republice zařazen do právního řádu. Trestní zákon je v tomto případě prakticky nepoužitelný. Trestní zákon nebezpečné pronásledování nezná jako pojem ani jako trestný čin.

Policie v naší zemi má velmi málo - ba přímo nedostatek - informací o těchto formách obtěžování, neexistují instrukce ani metodické pokyny jak v těchto případech postupovat a tím policie nemusí vzniklé nebezpečí správně vyhodnotit.

Pokud tedy v praxi dojde k pronásledování, může naplnit znaky trestného činu pouze s dalšími projevy útočníka. Z pohledu občanskoprávního by se pak mohlo jednat o porušování práva na ochranu osobnosti. Z pohledu trestního zákona by

mohlo jít např. o trestný čin omezování osobní svobody, také např. o týrání osoby žijící ve společném bytě nebo domě. Některé z uvedených trestných činů mohou být právě stalkingem doprovázeny, avšak stalking jako takový (samostatně) trestný není.

Zde je možné vysledovat technologický náskok USA před Evropou, a tím také stalkingu, protože moderní technologie stalkerům usnadňují jejich práci a rozšiřují jejich pole působnosti.

Dalším odvětvím stalkingu jsou "kyberstalkeři" využívají různých možností internetu a mobilní komunikace k tomu, aby své oběti vyhledávali, vybírali a později i obtěžovali. [17]

5.3 Faktory šikany na učitelích

V článku v Učitelských novinách se PhDr. Arabadžie zmiňuje o těchto hlavních faktorech, které dávají v určitém pohledu žákům volnost své učitele šikovat:

- Jedním z faktorů považuje zčásti nefunkční systém českého práva a jeho vymahatelnost. Uvádí na příkladu, kde si máme představit, že fyzicky napadený učitel nebo vychovatel podá trestní oznámení a věc, pokud nedošlo k vážnému poškození zdraví, je řešena jako přestupek. Ku prospěchu agresora hraje roli ještě fakt, že policie prověřuje, zda k napadení došlo na místě veřejném, či nikoli. V mnoha případech policie pro nedostatek důkazů věc odkládá, nebo přesvědčuje vedení školy, aby škola věc řešila v rámci svých kompetencí. Pokud zvážíme i možnosti, že škola má k dispozici vlastně domluvu s rodiči, poznámky, výchovné komise, snížené známky z chování, apod. Pro určitou část populace tyto tresty ztratily význam a nic pro ni neznamenaají. Přispívá k tomu také často laxní přístup rodičů, kteří dávno nejsou partnery školy. Váha učitelova slova nebo slova ředitele je často na nulové hodnotě. Střední školy a učiliště mají proti základním školám ještě jednu výhodu, mohou dítě ze

školy vyloučit. To by se však nesměl brát ohled na normativní způsob financování škol, kde každý potenciální žák, třebaže nepřizpůsobivý, může být ekonomickou záchranou školy.

- V poslední době velmi často diskutovaným tématem je mzda státních zaměstnanců v oblasti vzdělávání a výchovy. Již samotný název článku Platy českých učitelů jsou ve srovnání s průměrem OECD poloviční, jasně vypovídá o postavení vysokoškolsky vzdělaného člověka v ekonomice.[19] Proto i ohodnocení se zařazeno jako další faktor, a to hlavně z toho pohledu, že ze školství odchází spousta odborníků a profesionálů za lepšími podmínkami, především platovými. Učitel po získání magisterského titulu je právě platově hodnocen podle mzdových tarifů, jelikož pracuje jako státní zaměstnanec. O příplatcích nemusíme hovořit, jelikož mnohé školy na ně nemají. Jedná se tedy o mzdu, která stále není hodna vysokoškolského odborníka, který má v dětech budovat morální zásady, vzdělávat je apod. O společenském postavení pedagogických pracovníků není třeba hovořit.
- Problém také vidí dále v tom, že pedagogický pracovník stále není žádným zvláštním předpisem nebo zákonem chráněn jako například veřejní činitelé. Ředitelé škol mnohdy řeší vzniklé problémy s pokorou tak, aby si rodiče na školu nestěžovali, aby se ke zřizovateli nedostaly nějaké zvěsti, a případy verbálních a fyzických napadení učitelů a vychovatelů se záměrně bagatelizují. Samozřejmě v neprospěch pedagoga.
- Učitelé, ale také ředitelé školských zařízení si s tímto fenoménem nevědí rady a z těchto důvodů jej přehlíží. Mnohdy se někteří učitelé právem obávají, že budou považováni vedením školy za neschopné a nepotřebné.
- Faktorem, který nelze přehlédnout a těžko se přiznává, je neprofesionalita a neschopnost části pedagogického sboru. Mohou to být i jedinci, kteří jsou jako odborníci schopní, nicméně na základě jejich nulové autority, nedostatku empatie, malého zájmu o komplexní vývoj dítěte pro práci

pedagoga nepoužitelní. Je tedy potřeba podporovat schopné odborníky, ale je také nutné jim vytvořit podmínky a zázemí. [11]

5.4 Jak předejít šikaně?

V článku, vydaném časopise Instinkt je poukazováno na problém zmapování výskytu šikany z důvodů, které jsem již výše zmínila. Autorka článku Votrubová píše toto: „*Specifikum šikany spočívá i v tom, že zmapovat její výskyt je velmi těžké a řada případů se na světlo nikdy nedostane. Snaha o zachování zbytků sebeúcty brání mnoha obětem přiznat násilí vůči své osobě nejen kolegům či vedení školy, ale často i sobě samým. A smyčka kolem zdravého rozumu kantora se mezitím pomalu utahuje.*“ [18]

Co tedy proti propuknutí šikany dělat? Dle mého názoru učitel nesmí strpět žádnou šikanu ve své třídě. Jakmile nějakému žákovi, či skupině žáků projde šikana spolužáka, uvidí možnost šikany i ve svém učiteli, jelikož ten nebyl dost silný a schopný nějakým způsobem šikaně zabránit, čímž ukázal svou neschopnost a slabé místo.

Ráda bych vycitovala PhDr. Sávu Arabadžieve, který shrnul určité principy proti šikaně. Myslím, že každý učitel by si je měl vzít k srdci, nebo alespoň jako dobrou radu, i když se ho šikana nyní netýká, jelikož nikdy neví, s jakou třídou se dostane během své pedagogické praxe do kontaktu.

5.4.1 Principy zamezení šikaně

- PRINCIP OTEVŘENOSTI - Šikanu a její řešení musí umět odpovědní pracovníci pojmenovat. Je nutné nezakrývat vzniklé potíže a prezentovat školu jako zařízení, které si umí se šikanou poradit.
- PRINCIP KOMPLEXNOSTI - I za předpokladu, že je řešením šikany pověřen odpovědný pracovník, musí se do boje proti ní zapojit celá instituce. Je nutná velmi podrobná informovanost mezi pedagogy. Zde

bych ráda doplnila, že je důležitá spolupráce s vedením a učitel musí cítit podporu. Pokud je vedení z jakéhokoli důvodu (politického, finančního, jménu školy) proti spolupráci s dalšími institucemi a učitelem, je situace pro oběť velmi zužující.

- PRINCIP SPOLUPRÁCE - Tento princip je založen na zapojení ostatních institucí do řešení šikany, a to podle jejího charakteru a rozsahu. (PPP, PČR, státní zastupitelství, OSPOD, psycholog, speciální pedagog – etoped apod.)
- PRINCIP ODBORNOSTI A PRAKTICKÝCH ZKUŠENOSTÍ - Koordinací a řešením případů šikany by se měla zabývat kompetentní osoba, odborně k této činnosti připravená jak po teoretické, tak i po praktické stránce.
- PRINCIP ZÁKONNOSTI - Pedagogický personál musí být obeznámen s tím, že přehlížení či neřešení šikany není v souladu se zákony, přípustnými normami a posláním pedagoga.
- PRINCIP OBJEKTIVNOSTI - Pedagog nesmí nabýt dojmu, že za výskyt šikany v jeho třídě nebo skupině je na něj nahlíženo jako na špatného pedagoga. V takovém případě bude pedagog projevy šikany záměrně zatajovat.
- PRINCIP KOMPLEXNÍ PÉČE - Při řešení šikany je nutné komplexně pracovat nejen s obětí, ale i s agresorem.
- PRINCIP ODPOVĚDNOSTI A DŮSLEDNOSTI - Je nezbytné, aby si pedagogové uvědomovali poslání svého povolání a své jednání zaměřovali vždy ku prospěchu dítěte a jeho dalšího zdravého vývoje.
- PRINCIP ZVÝŠENÍ SEBEVĚDOMÍ OBĚTI (KONFRONTACE) - I když odborná veřejnost varuje a nedoporučuje konfrontaci oběti s agresorem, je velice účinná, a doporučuji tento postup uplatňovat. **Přístup musí být odborný, připravený!** Agresor musí získat pocit, že oběť se již nebojí, a u oběti je vhodné touto metodou zvýšit sebevědomí. Týká se to zejména řešení šikany mezi dětmi, nicméně lze aplikovat

i u šikany učitelů. **Tento postup může využívat pouze zkušený odborník s vysokým stupněm autority!**

- PRINCIP PŘÍTOMNOSTI - Přítomnost pedagoga je bezesporu velikou zbraní proti šikanování. Vyplývá to z průzkumů šikany, kdy respondenti v 80 % přiznávají, že šikana probíhá v přímé závislosti na přítomnosti pedagoga. V případě šikany učitelů je vhodné zařadit do systému prevence náhodnou přítomnost jiného pedagoga, nadřízené osoby apod.
- PRINCIP KOLEGIALITY - Posilovat kolegiální chování a vzájemnou pomoc mezi pedagogy. Zde je také důležité, aby se pedagog uměl svěřit se svými problémy a neúspěchy nejen vedení, ale také ostatním spolupracovníkům. [11]

Praktická část práce

6 Dotazníkový průzkum

Jedním z cílů praktické části diplomové práce je provést průzkum, kterým bude zjištěna problematika šikany a role učitele jako oběti s následnou prevencí. Pro získání informací k průzkumu byla použita dotazníková metoda, která byla rozdělena na dotazníkové šetření mezi učiteli i mezi žáky.

Dotazník byl vytvořen a rozeslán v elektronické podobě. Dotazník byl umístěn na portálu www.vyplnto.cz. Portál [vyplnto.cz](http://www.vyplnto.cz) umožňuje vytvoření on-line dotazníku s možností větvení otázek a různým členěním a odpověďmi, propagaci dotazníků s omezenou dobou, vyhodnocení dotazníků různými formami. Dotazníky je možno publikovat jako veřejné, které propaguje portál [vyplnto.cz](http://www.vyplnto.cz), nebo neveřejné, u kterých si tvůrce musí zajistit propagaci sám, rozesláním odkazů, pod kterými jsou dotazníky k dispozici.

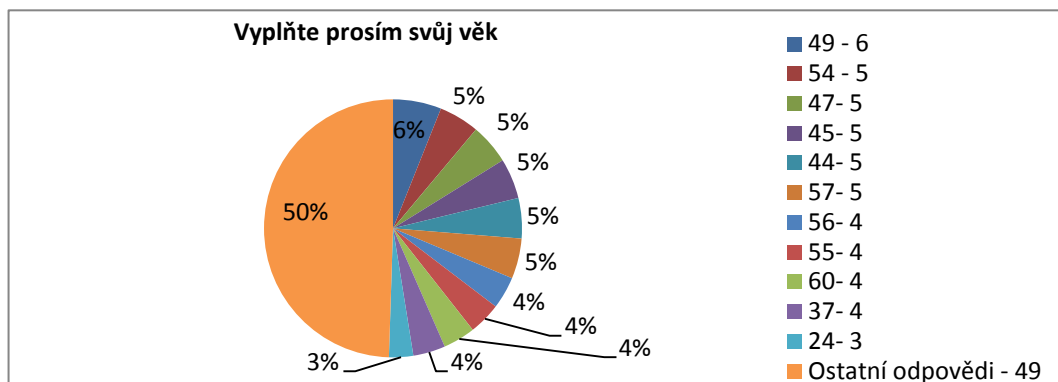
U každého dotazníku byla úvodní část – předmluva, kde jsem nejdříve vysvětlila, proč výzkum provádím, že děkuji za spolupráci a že šetření bude anonymního rázu.

6.1 Vyhodnocení dotazníku pro učitele

Dotazník se skládá 14 otázek, z toho je 10 otázek uzavřených, 2 polouzavřené a 2 otázky otevřené, kde respondent odpovídá vlastním textem (Příloha A).

Dotazník byl umístěn na stránkách bezmála jeden měsíc a zúčastnilo se ho celkem 99 respondentů pedagogické profese.

První otázka byla zaměřena na věk, kde nejčastěji odpovídali respondenti v rozmezí mezi 40 – 60 let života.

Obrázek 2: Vyplňte prosím svůj věk

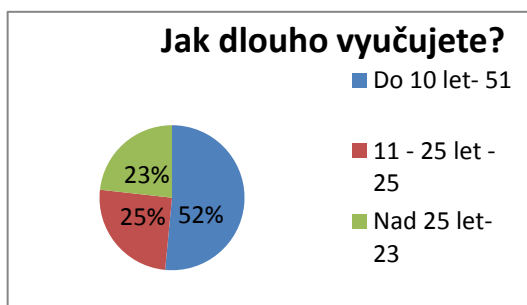
Druhá otázka zjišťovala mezi respondenty pohlaví:

Obrázek 3: Jakého jste pohlaví?

Skoro tři čtvrtiny zúčastněných byly ženy. Tato informace není nijak překvapivá, jelikož v České republice klasický profil učitele ztvárňuje žena.

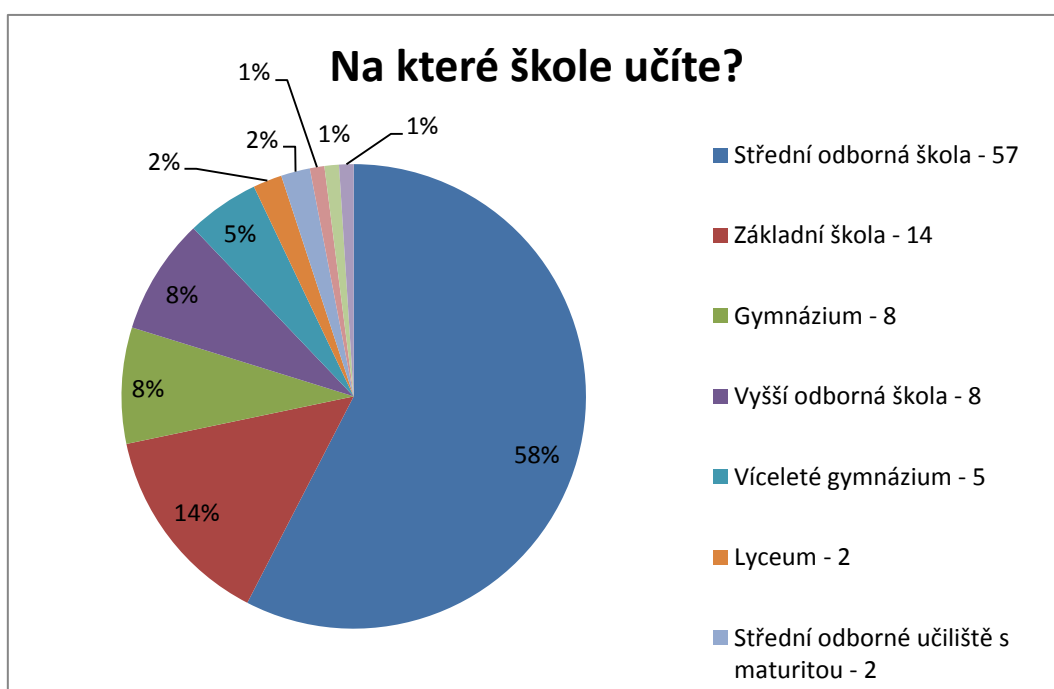
Třetí otázka byla zaměřena na praxi v pedagogické sféře:

Obrázek 4: Jak dlouho vyučujete?

Podarilo se získat poměrně rozmanité spektrum, kde přes polovinu dotázaných vyučuje do desíti let a zbytek poloviny je rozdělen na dvě části, kdy v jedné jsou respondenti, co učí do 25 let a druhá část dotázaných nad 25 let. Tato skutečnost mě potěšila, jelikož rozsáhlý záběr může znamenat větší zkušenosti a upřímně řečeno jsem ani moc nečekala s odpověďmi od vyučujících, kteří vyučují déle než 25 let. Možná i z jedním z důvodů jejich zapojení do výzkumu je nespokojenost či velká zkušenost, kde mají k tomuto tématu co říct.

Čtvrtá otázka byla polouzavřeného typu, kde respondenti buď vybrali z nabízených možností, nebo doplnili svou variantu, jelikož je možnost, že vyučující vyučují na více typů škol současně, nebo se s šikanou setkali v bývalém pracovišti.

Obrázek 5: Na které škole učíte?

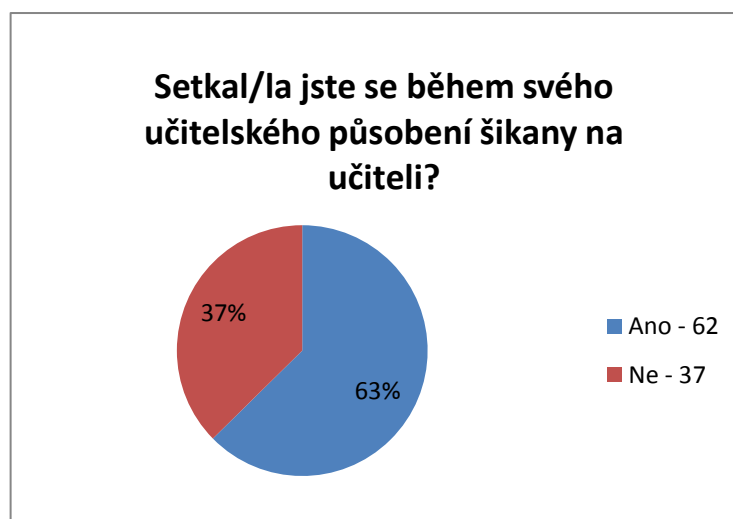
Mezi dalšími odpověďmi byly školy: Střední průmyslová škola, Střední odborné učiliště s výučním listem, Vyšší odborná škola, obchodní akademie pro tělesně postižené.

Pátá otázka se zabývala ještě důkladnější zkoumáním profilu

Obrázek 6: Vaše škola se nachází?

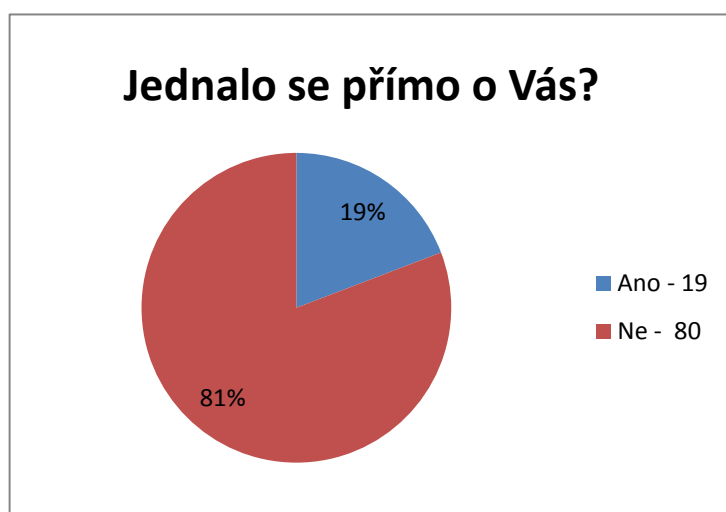
Šestá otázka se již zaměřovala na mapování šikany na učitelích:

Obrázek 7: Setkal/la jste se během svého učitelského působení šikany na učiteli?

Pro můj výzkum naštěstí se šikanou na učitelích setkaly skoro dvě třetiny dotázaných, co jinak není úplně potěšující zpráva.

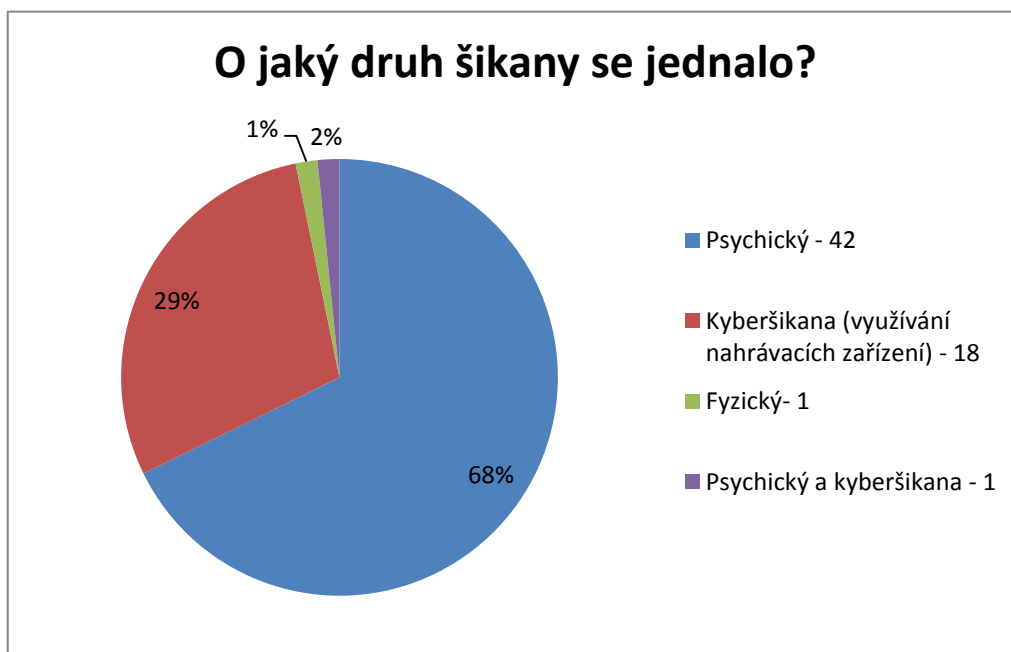
Sedmá otázka zjišťovala, zda se šikana týkala přímo dotyčného či nějakého kolegy

Obrázek 8: Jednalo se přímo o Vás?

Tuto otázku jsem zařadila z toho důvodu, pokud by někdo nevěřil, že se jedná o anonymní šetření, aby si mohl tímto způsobem sám odlehčit.

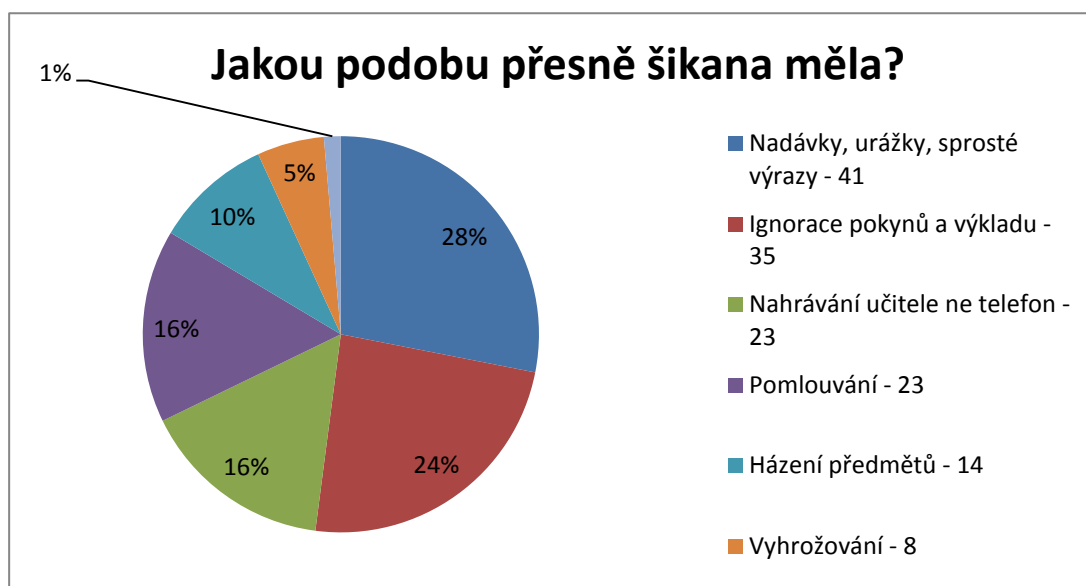
Osmá otázka byla opět polouzavřeného typu, kde respondenti mohli vybrat z možností psychické, fyzické, obojí či kyberšikany a pokud se jednalo o jiný druh šikany, měli možnost doplnit vlastní variantu.

Obrázek 9: O jaký druh šikany se jednalo?

Nejvíce v odpovědích převažovala psychická šikana, další nejčastější možností byla kyberšikana a mezi dalšími odpověďmi byly různé kombinace, kde nejčastější byla kombinace psychického s kyberšikanou. Jelikož tato otázka zahrnuje v možnosti psychického a fyzického napadení mnoho možností, jak ublížit, zařadila jsem otázku další, kde jsem chtěla více specifikovat a rozebrat možnosti, kterými agresori své učitele napadali.

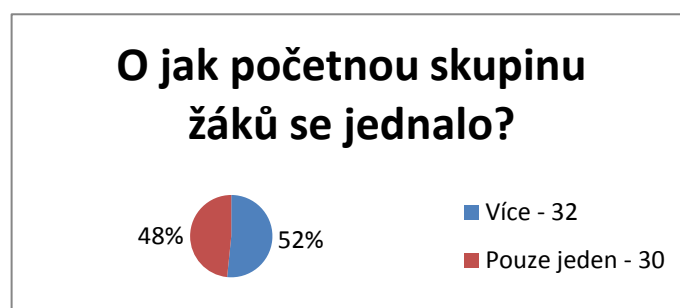
V **deváté otázce** jsem chtěla více specifikovat šikanu na učitelích:

Obrázek 10: Jakou podobu přesně šikana měla?

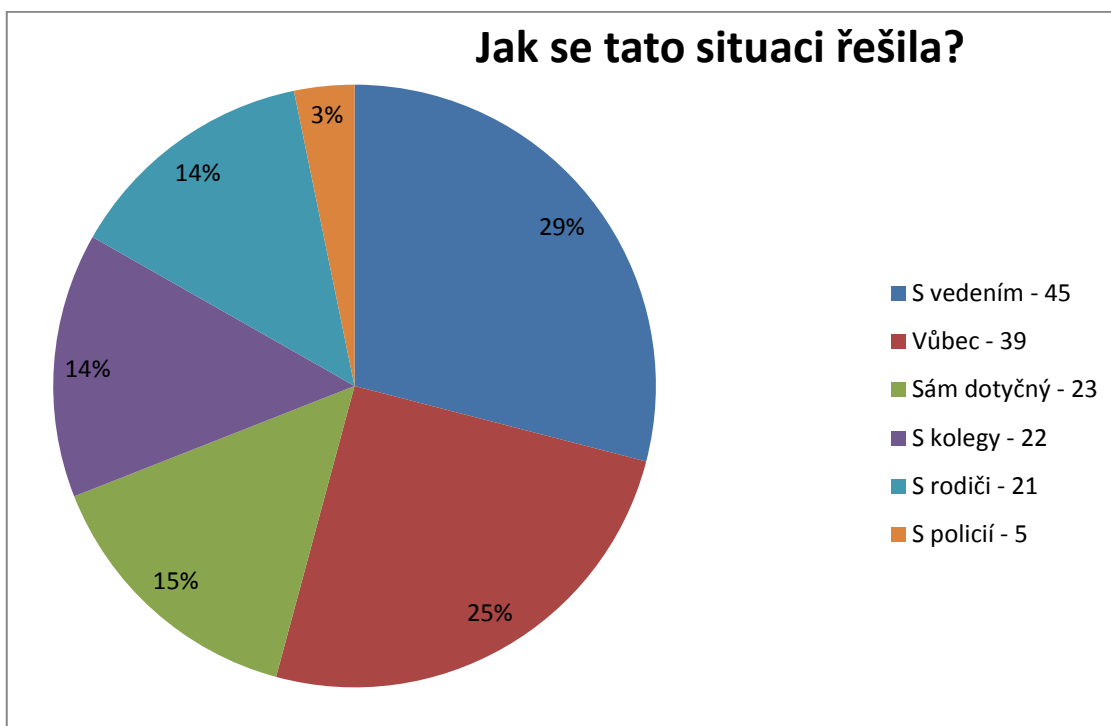
Z minulé otázky se upřesnila psychická šikana na: nadávky, urážky, sprosté výrazy, ignorace učitele ze strany žáků jak během výkladu tak jeho pokynů, pomlouvání učitele a vyhrožování, co se kyberšikany týká, tak nejčastější její projev byl: nahrávání učitele na telefon a následné zveřejňování. Kladnou zprávou je, že k variantě fyzického napadení došlo pouze 2x, kde je možnost, že někteří respondenti ho mohli zvolit i pod představou jako je například vyfouknutí cyklistického kola.

Desátá otázka zjišťovala početnost agresorů

Obrázek 11: O jak početnou skupinu žáků se jednalo?

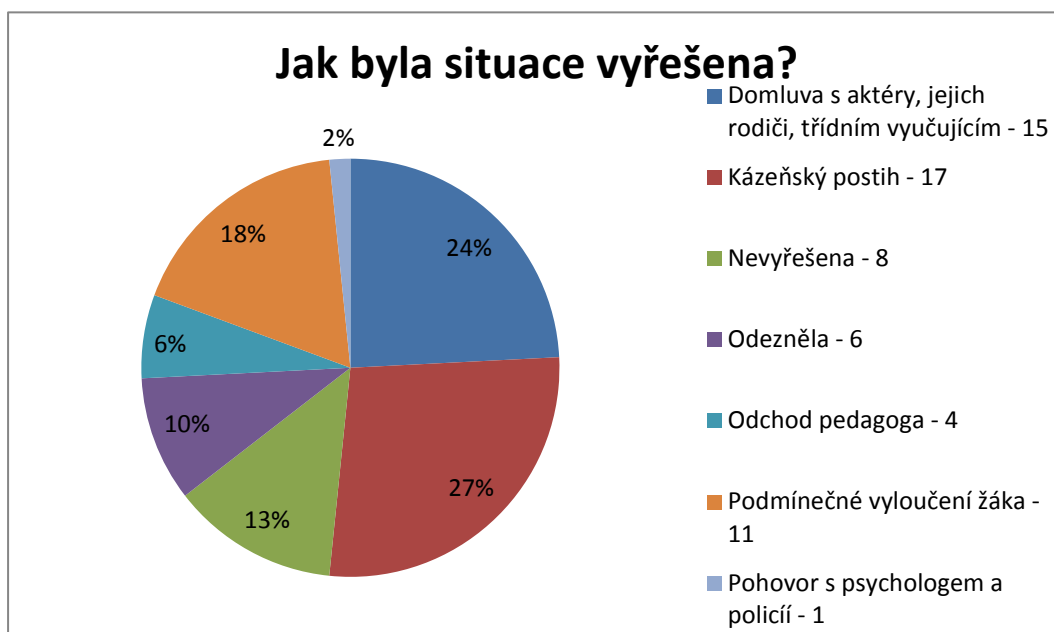
Jedenáctá otázka zjišťovala, jak oběť šikany řešila napadení

Obrázek 12: Jak se tato situace řešila?

Smutné je, že hned na druhém místě, což odpovídá čtvrtině dotázaných, se šikana neřešila vůbec a nechala se vyšumět. Bohužel tato situace by nikdy neměla nastat a řešit by se měla vždy! Mezi dalšími možnostmi, jak oběť napadení řešila je: s vedením, přímo s agresorem, s kolegy, rodiči agresorů a v malém procentu došlo i na řešení s policií.

Dvanáctá otázka zjišťovala výsledek řešení šikany:

Obrázek 13: Jak byla situace vyřešena?

Mezi nejčastější odpovědi bylo domluva s aktéry, jejich rodiči a třídním vyučujícím, spojené s kázeňským postihem. Pozitivní je i podmíněčné vyloučení žáka, což by mohlo ty, kteří v minulé otázce uvedli, že situaci vůbec neřešili, vést k té lepší možnosti a to řešení s vedením, protože pouze u 10% je volba, že šikana odezněla sama bez řešení.

V **třinácté otázce** jsem se ptala na spokojenost s legislativou spojenou s šikanou učitele:

Obrázek 14: Jsou podle Vás zákony v ČR vůči šikaně učitelů v pořádku?

V poslední, **čtrnácté otázce**, jsem se ptala na nápady, které by pomohly se situací s agresivními žáky nějak řešit. Odpovědí bylo mnoho, hodně odpovědí bylo nastavit lepší zákony, o které by se mohli učitelé opřít spojené se sankcemi žáků i jejich rodičů, dále se situace přisuzuje podceňování učitelské praxe a celkovému vzdělávání a špatné výchově žáků z rodiny, další poukazují na financování škol podle počtu žáků, kvůli kterému vedení nechce problémové žáky vyloučit, někteří doporučují menší počet žáků ve třídách, někteří se přiznávají, že sami tápou a byli by za rady rádi.

Nyní si dovoluji vypsát názory a nápady, které mě zaujaly:

„Nejde o zákony, ale o osobnost učitele. Pokud si dokáže učitel svou profesionalitou získat autoritu, úctu a lásku studentů, nemůže zažít šikanu. Bohužel jsem se setkala i s učiteli, co šikanovali žáky a považovali to za normální. Bohužel i řada učitelů se nehodí pro výkon povolání, jsou zamindrákovaní, úzkostní, psychicky labilní. Žák je agresivní proto, že se mu něčeho nedostává, ať je to v rodině nebo přímo ve škole.“

„Samozřejmě agresi odsuzuji v jakékoliv podobě. Konkrétně u agrese žáků k učitelům mě vždy bohužel napadne, že učit prostě nemůže každý...aniž bych se chtěla kohokoliv dotknout, tak právě z této myšlenky bych vycházela.“

„Větší odpovědnost rodičů za jednání jejich dětí. Možnost školy vstoupit do nápravného opatření - např. žák zničil lavici, opraví ji společně s tatínkem event. s panem školníkem = mělo by být samozřejmostí. Šikana učitele začíná drobnými prohřešky žáků. Nesetkala jsem se se šikanou jako prvotním jevem. Vždy předcházela drobná neshoda žák x učitel.“

„Vyloučení ze školy agresivních studentů, táhnutí pedag. sboru za jeden provaz a ne jen na oko (problémoví studenti obvykle nepatří mezi ty prospěchově silné, stačí se držet školního řádu a necouvnu s 5 na vysvědčení), změna vztahu škola-učitel-student-rodíč a změna priorit obecně (rodíč dá dítě do školy, aby ho vychovala a něco naučila (sám se na tom obvykle nepodílí), zatímco dítě tam být nechce (ti agresivní asi zpravidla), škola ovšem dítě chce za každé situace, protože z něj má peníze, zatímco učitel je až na poslední příčce pomyslného žebříčku a přitom to má za školu a rodiče celé vyřešit. (Samozřejmě do školy chodí i ti, kteří jsou dobře vychovaní a chtějí se něco naučit, ale zpravidla nejsou tak vidět jako ti, kteří tam ve své podstatě nemají co dělat.)“

„Změna programů v médiích - televize, a to např. dennodenní stupidní seriály, pořady se smyšlenými detektivními zápletkami, s vulgárním chováním,... Děti vyrůstají se vzory v násilí, nevěře, rozpadu rodin,... To jsou jejich "authority". Nevidí cit, lásku, krásu... Kvalitní hudba, film, divadelní přenos či záznam jsou na programu po desáté hodině večerní. Proč je v Americe hudba nejdůležitějším vyučovacím předmětem? Přemýšlejte :o)))“

„Žáci mají řadu práv, o která se hlásí, ovšem minimálně povinností, ani ty neplní. Rodiče stojí na straně problémových dětí, škola nemá "páky", kterými se může účinně bránit, případně žáka vyloučit ze studia. Takže přesnější a přísnější pravidla i pro druhou stranu, tj. pro rodiče a jejich děti. Učitelé jsou svázáni všemožnými nařízeními a "musy" již dosti. Nemají šanci se proti útoku žáků ubránit.“

6.1.1 Závěry dotazníkové průzkumu u učitelů

Dotazníkové šetření mezi učiteli podle mě dopadlo nad mé očekávání. Oslovila jsem školy ve všech dvanácti krajích České republiky a město Prahu, zaměřovala jsem se hlavně na střední školy a vybírala jsem vždy mezi různými zaměřenými, od odborných škol, přes gymnázia, konzervatoře, učilišť apod. Ve velké části jsem s dotazníky oslovovala přímo ředitele nebo jejich zástupce, podle toho, jak měli přístupné informace na webových stránkách. Dále jsem zasílala na školy, kde jsem byla na praxích, hospitacích, které jsem sama navštěvovala. Přibližně se jednalo o 60 škol. Někteří ředitelé projevíli zájem o výsledky z průzkumu.

Nejenom, že se podařilo získat 99 účastníků, což je velmi hezký počet, protože jsem očekávala okolo 30 učitelů, ale také se respondenti aktivně podíleli na odpovídání všech otázek a předávání svých nebo zkušeností kolegů, což díky vysokému počtu bylo efektivní a dostalo se mi mnoho názorů a zkušeností s šikanou.

Mezi odpovídajícími byly nejčastěji ženy středního věku, což je podle analýz od OECD nejčastější profil učitele v naší zemi. Velmi pozitivní pro mě i bylo, že se do výzkumu zapojili i učitelé pokročilejšího věku, tím pádem s delší praxí a většími zkušenostmi.

Podarilo se získat odpovědi od učitelů z různých druhů škol, jak jsem již výše zmiňovala, zaměřila jsem se na střední školy, takže se mi podařilo získat zkušenosti učitelů nejenom z gymnázií, ale i ze škol odborných se zaměřením, ukončené maturitou, výučním listem, z lyceí i vyšších odborných škol. Ve valné většině se zapojili školy městské, což odpovídá profilu středoškolského vzdělávání.

Skoro dvě třetiny uvedly, že se setkaly s šikanou na učitelích, kde v následující otázce bylo upřesněno, že z 80% se nejednalo konkrétně o ně samotné. Tuto skutečnost považuji i tak za přínosnou, protože hodně obětí nerado o své zkušenosti mluví, bojí se ji přiznat, a co se dotazníkového šetření týká, mají možná v sobě někde pocit, že to anonymní úplně třeba není.

Nejčastější prezentací šikany na učitelích uváděli psychickou formu (celých 68%) a poté hned kyberšikanu (s 29%). Dále kombinace těchto dvou forem a naštěstí fyzické napadení s nejmenší možností (1%). Dále probíhalo důkladnější zjišťování projevů šikany na učitelích, které přineslo jako nejčastější:

- Slovní napadení: nadávky, urážky, sprosté výrazy
- Ignorace pokynů, výkladu, bojkot při hospitacích
- Nahrávání učitele na telefon
- Pomlouvání (mezi žáky a spojené s kyberšikanou)
- Házení předmětů po učiteli
- Vyhrožování
- Fyzické napadení

Před polovinu se jednalo o napadené skupinou agresorů, lehce pod polovinu (48%) útočili sami jednotlivci. Z těchto výsledků lze usoudit to, že šikana se odehrává poměrně ve velké míře, naštěstí co se fyzického napadání týká, nedojde až takto daleko, aby žák učitele fyzicky napadl. Bohužel pro hodně učitelů je psychická tyranie i kyberšikana někdy bolestivější než fyzická a hlavně špatně zničitelná.

Zarážející byla odpověď na řešení situace. Celých 25% uvedlo, že se situace spojená se šikanou učitele vůbec neřešila, což bylo hned na druhém místě, kde první umístění bylo řešení s vedením (29%). Nastává otázka, proč dospělý, který vyučuje, neohlásí buď vedení, nebo na policii, či neřeší s aktéry a jejich rodiči danou situaci. Nastává možnost hanby, či studu si danou situaci připustit, neschopnost jí předejít nebo zamezit. Nebo nedůvěra ve vedení, či nějaká předešlá zkušenost, kde řešení s vedením nebylo efektivní, či rovnou podcenění legislativy bránit se šikaně od žáka. Bohužel toto zjištění je velmi smutné a číslo mi přijde velmi vysoké.

Poměrně dobré zjištění bylo, že k vyřešení stačila domluva přímo s agresory, jejich rodiči, třídními vyučujícími (24%), kázeňským postihem (27%), či dokonce vyloučením studenta ze školy (18%). Z 13% situace byla nevyřešena, odezněla sama v 10% a v 6% musel pedagog opustit školu, kde situace probíhala. Velká většina (84%) uvedla, že si myslí, že v České republice nejsou zákony vůči šikaně na učitelích v pořádku.

V poslední otázce měli dotázání možnost se vyjádřit k problematice, kde velká většina psala své zkušenosti a rady. Souhrn jsem provedla výše přímo u otázky čtrnáct. Kde převládají názory od osobnosti učitele, přes zákony, financování, špatnou společnost a malou výchovu, přes vliv mediální společnosti až k špatnému vedení. Určitě na každém názoru je něco pravdy, bohužel šikana je velmi velký problém, který se bohužel nepodaří jen tak brzy vymýtit a proto je dobrý každý poznatek, který provede jak mezi žáky, rodiči tak učiteli nějakou osvětu.

6.2 Vyhodnocení dotazníku pro žáky

I tento dotazník se skládá ze 14 otázek, kde je 9 otázek uzavřených, 1 polouzavřená a 4 otázky otevřené, kde mohli respondenti odpovídat svým textem (Příloha B).

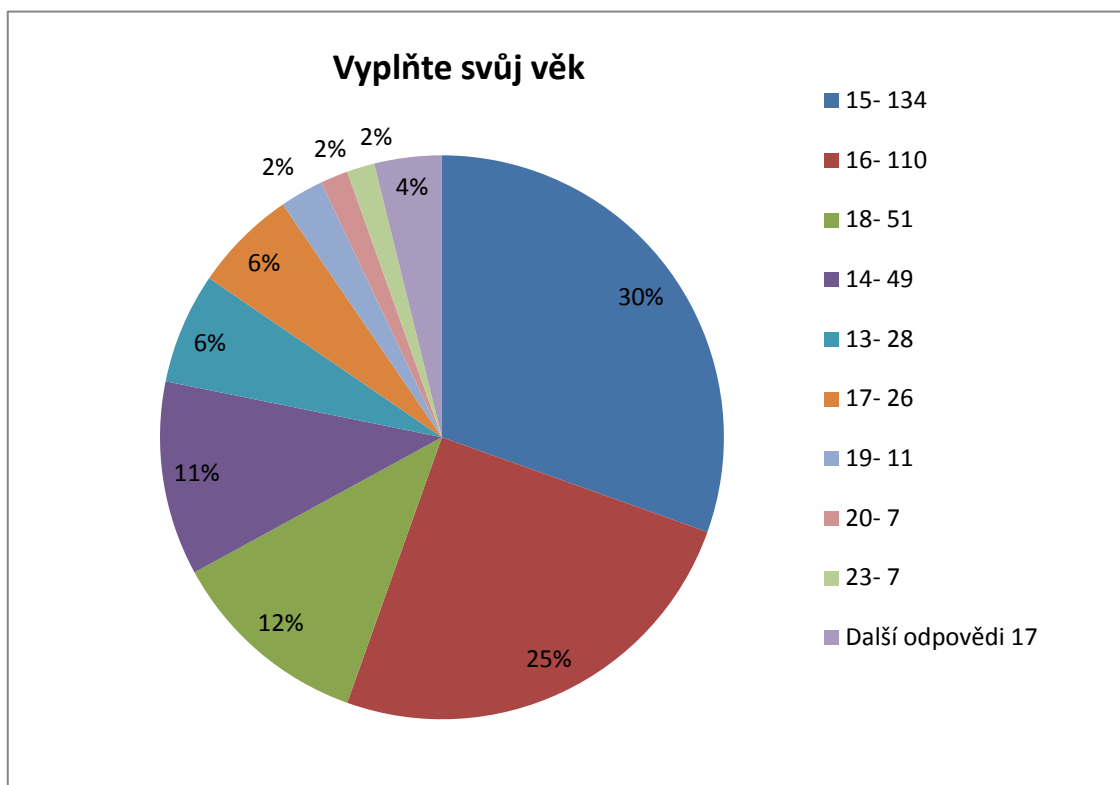
Dotazník byl zveřejněn na stejných stránkách, po stejnou dobu jako dotazník pro učitele a byl rozeslán na stejné školy. Za tu dobu odpovědělo 440 žáků různých škol.

První otázka zjišťovala pohlaví studentů

Obrázek 15: Uved'te své pohlaví

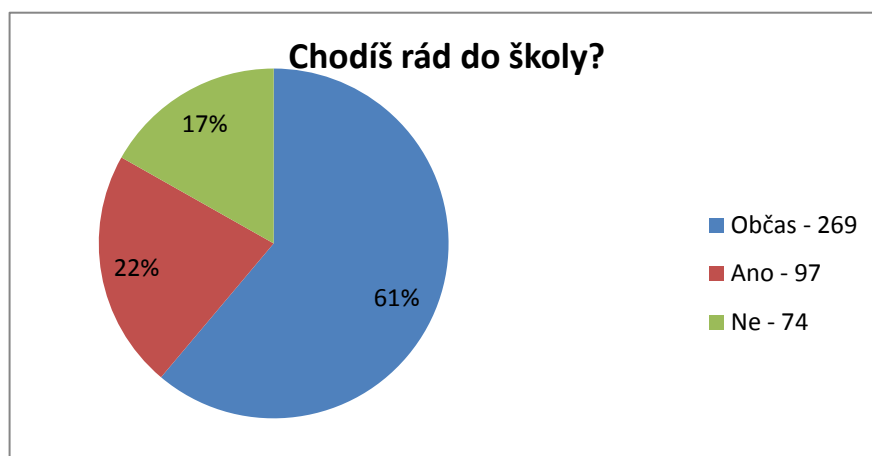
Druhá otázka se zaměřovala na věk, kde jsem zvolila otázku otevřenou, aby žáci mohli svůj věk vyplnit, předpokládala jsem, že se dotazníky mohly dostat i na školy základní, proto jsem nechtěla touto částí omezovat.

Obrázek 16: Vyplňte svůj věk

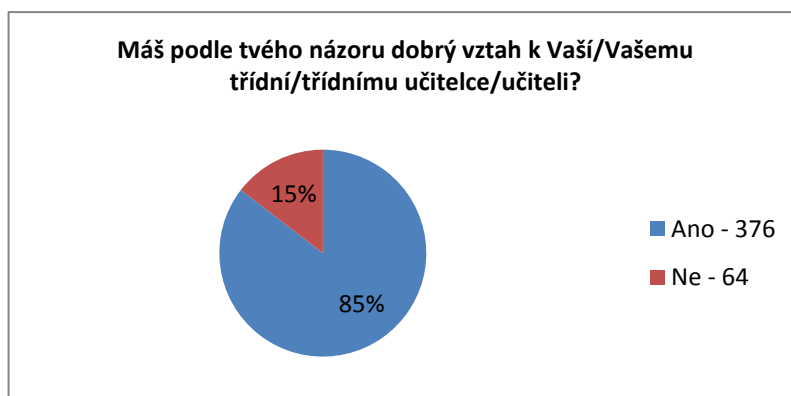
Nejvíce odpovídalo studentů mezi 15 – 18 rokem života. Dále se účastnila skupina bývalých studentů středního věku a vyššího věku, což i to považuji za přínosné z pohledu porovnání šikany na učitelích z minulých dob.

Třetí otázka se zaměřovala na chuť navštěvovat školu:

Obrázek 17: Chodíš/chodil jsi/chodila jsi rád/a do školy?

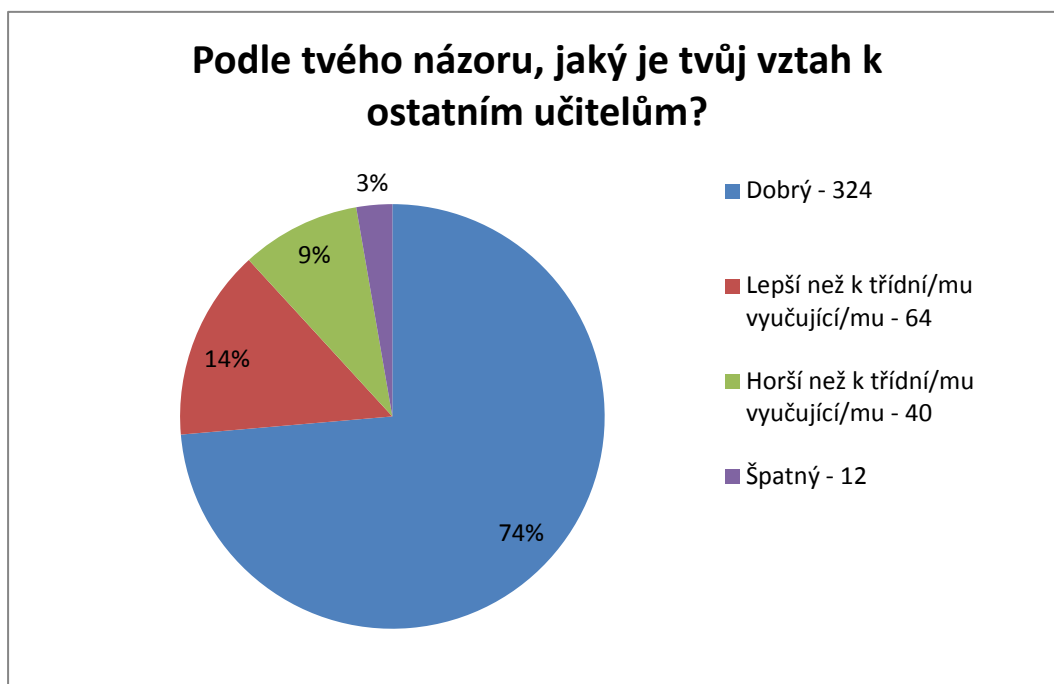
Čtvrtá otázka zjišťovala vztah studentů k třídnímu vyučujícímu:

Obrázek 18: Máš podle tvého názoru dobrý vztah k Vaší/Vašemu třídní/třídnímu učiteli?

Tuto otázku považuji za důležitou, jelikož při šikaně na učiteli může třídní sehrát důležitou roli, pokud ho žáci berou jako svůj vzor a autoritu.

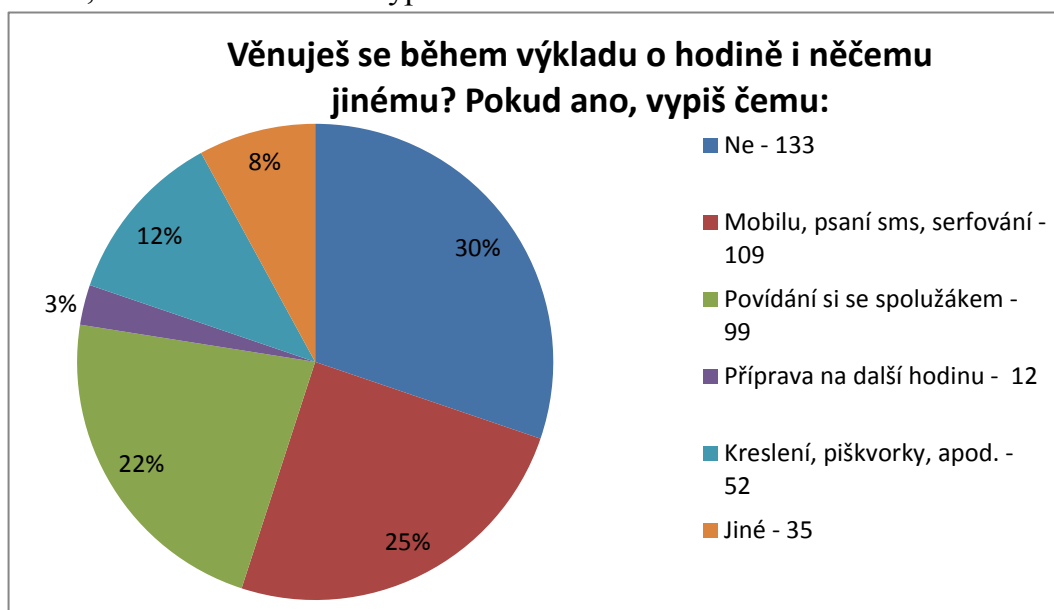
V **páté otázce** jsem se snažila více vztah k třídnímu vyučujícímu upřesnit:

Obrázek 19: Podle tvého názoru, jaký je tvůj vztah k ostatním učitelům?

Skoro ze tří čtvrtin, je vztah k ostatním vyučujícím považován za dobrý, na druhém místě se najdou učitelé, se kterými mají žáci lepší vztah než se třídním a pak se najdou žáci, kteří svůj vztah mají vyloženě s dalšími vyučujícími horší, než se třídním vyučujícím a někteří ho považují i za špatný.

Šestá otázka zjišťovala, čemu se žáci o hodině věnují nejčastěji, nechala jsem ji otevřenou, kde mohli studenti vyplňovat libovolně:

Obrázek 20: Věnuješ se během výkladu o hodině i něčemu jinému? Pokud ano, vypiš čemu

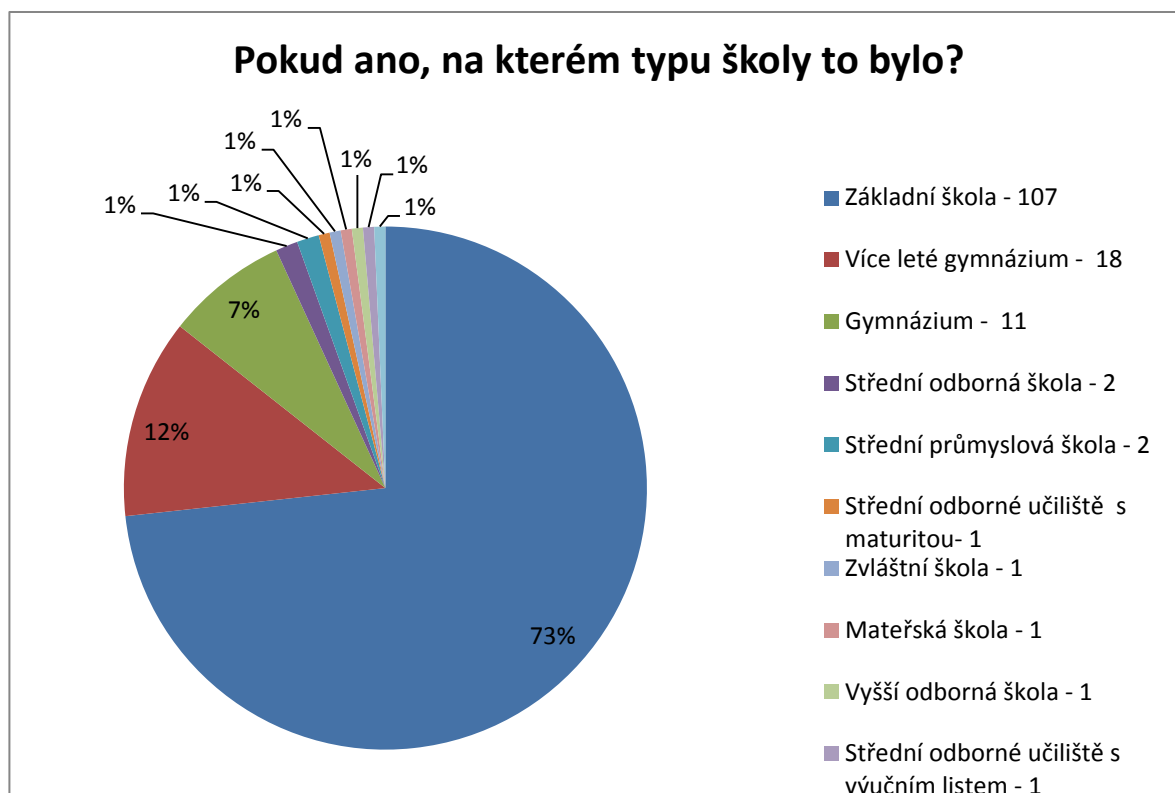
Přes jednu čtvrtinu žáků odpovědělo, že se nevěnuje ničemu jinému než výkladu. Další příčky obsadilo užívání mobilu, povídání se spolužákem, kreslení, jiné možnosti, anebo připravování se na další hodinu.

Sedmá otázka se zabývala již šikanou učitelů:

Obrázek 21: Setkal/a jsi se někdy s šikanou učitele?

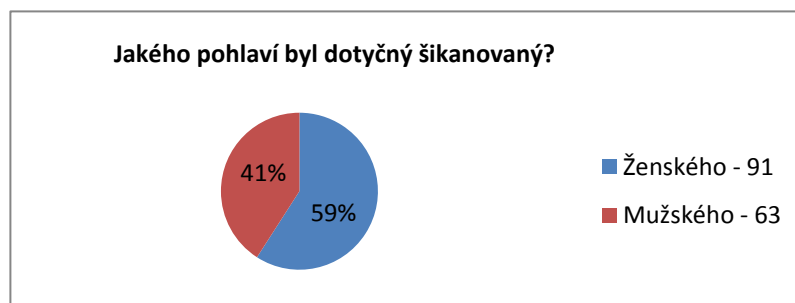
Osmá otázka zjišťovala, na kterém stupni školy se šikana na učiteli odehrávala:

Obrázek 22: Pokud ano, na kterém typu školy to bylo?

Nejčastější variantou byla základní škola, poté více leté gymnázium a gymnázium a dále po malých částech střední odborné školy.

Devátá otázka sledovala profil šikanovaného učitele:

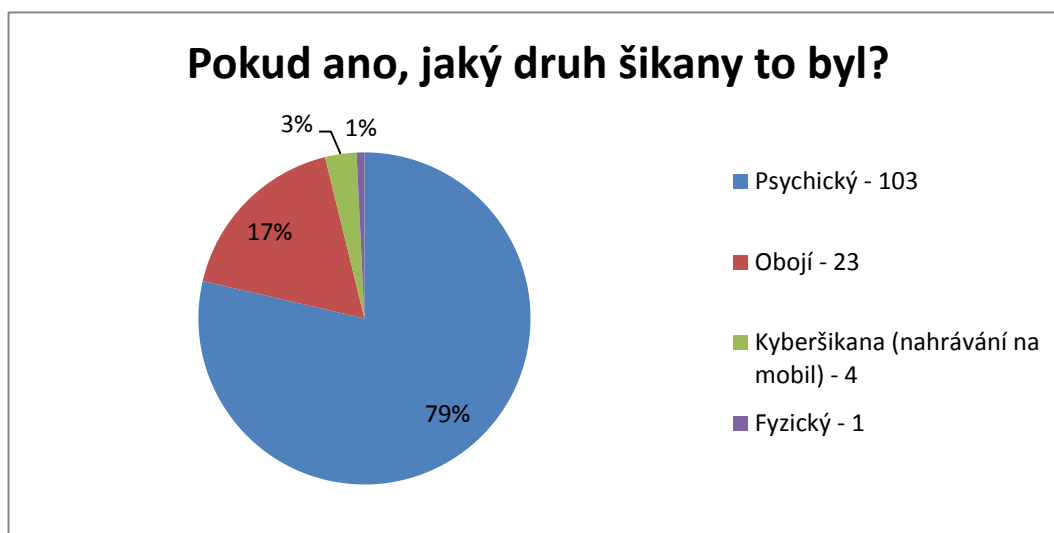
Obrázek 23: Jakého pohlaví byl dotýčný šikanovaný?

Otázka deset zjišťovala, jestli respondent měl účast na šikaně:

Obrázek 24: Měl/a jsi účast na šikaně učitele?

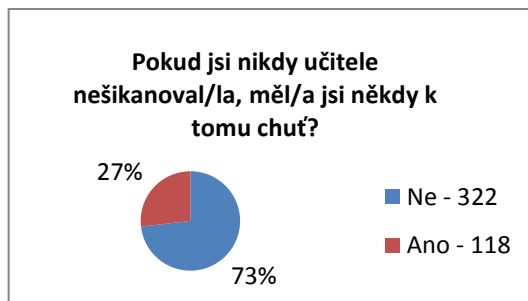
Jedenáctá otázka specifikovala druh šikany:

Obrázek 25: Pokud ano, jaký druh šikany to byl?

Nejčastější odpovědí byla psychická forma šikany, následovala kombinace psychického napadání a kyberšikany, dále samotná kyberšikana a v nejmenší možnosti fyzické napadení.

Ve **dvanácté otázce** jsem se pokoušela zjistit, pokud se dotyčný nikdy neúčastnil šikany, jestli měl někdy k ní nutkání:

Obrázek 26: Pokud jsi nikdy učitele nešikanoval/la, měl/a jsi někdy k tomu chuť?

Skoro tři čtvrtiny odpověděly, že chuť šikanovat učitele nikdy neměly, což mi přijde jako poměrně dobrý výsledek.

Ve **třinácté otázce** jsem dala prostor, aby se každý vyjádřil, co považuje za nejčastější důvod šikany učitele.

Sešlo se velmi různorodých názorů, jako nejčastější jsem vybrala tato:

○ Nemá osobnost být učitel	○ Arogance učitele
○ Moc vysoké nároky, přísné známkování	○ Předvádění agresora před třídou
○ Absence respektu	○ Osobní problémy se žáky
○ Vzhled, odlišnosti od ostatních	○ Moc mírný
○ Nesympatie	○ Neschopnost srovnat pořádek
	○ Zasednutí na žáka

Dovolím si i zde použít pár příspěvků, kteří respondenti k této otázce uvedli:

„Absolutně netuším, jak to funguje a jak se to projevuje, protože jsem se s tím nikdy nesetkal a nikdy mě to ani nenapadlo.“

„Důvod k šikanování učitele by neměl být žádný. Učitel ale může být šikanován kvůli tomu, že nemá dostatečný respekt a nedokáže zaujmout, žáci se potom nudí, neposlouchají, ignorují a když učitel/ka řekne, aby byli potichu, oni se mu/jí vysmějí, protože nemá respekt. To už je počátek šikany.“

„Když je učitel bez autority, neumí si srovnat pořádek a je slabší povahy, někteří žáci toho využijí, aby se předvedli před ostatními nebo si řešili problémy a vybíjeli zlost na druhých.“

„Nedostatek sebedůvěry učitele, nedokáže si vybudovat zdravý respekt, nezvládá psychicky svou práci. Někdy také sám šikanuje ostatní, a když se vyskytne možnost, mu to studenti oplatí.“

„Pocit žáka, že učitel někomu jinému nadržuje, nebo že učitel udělil studentovi jinou známku (horší), než student očekávala, přijde mu to nespravedlivé.“

„Podle mě učitele šikanují jenom úplně primitivní tupci. Takže důvod? Nevím v životě jsem se s tím nesetkala, ale možná žáky výuka nezajímá, mají velké ego jsou to celkově "průseráři", učitel může být třeba jiný (náboženství). Opravdu netuším. Šikana učitele je pro mě celkem nepředstavitelná.“

*„Protože dětem přijde, že ten učitel je směšný, v našem případě na základní škole paní učitelka blbě slyšela, špatně viděla a byla prostě trochu víc mimo. *navíc ty nahrávky pak dávali na net na stránku o té paní učitelce“*

„Třeba konkrétní případ byla naše učitelka na matematiku. Byla postarší a neměla žádnou autoritu, neuměla si sjednat pořádek ve třídě a sama se "ztrapňovala", takovými výjevy, jakože na nás vrčela a tak. Většinou na ní žáci byli hnusní a ona vypadala, že jí to vůbec nevadí. K tabuli vyvolávala permanentně jednoho žáka, který vždy rušil. Já osobně jsem za celé 4 roky byla u tabule 2× (a to je proto, že tam dotyčný nebyl) a on tam opravdu stál každou hodinu. A jinak si myslím, že těch důvodů bude hned několik. Důležitá je první hodina. Učitelé neumí s žáky pracovat. Žáci musí vidět, že ten učitel je na stejné lodi s nimi, že to bude jak učitel, tak v pohodě člověk i v reálném životě. Učitelé by měli více žákům dávat najevo, že jsou spíš jejich přátelé a tak je nechat při tom, ale sám musí vědět, že má otěže pevně v ruce a kdykoli se může proměnit v příšeru a dát jim najevo, že takhle teda ne. Prostě se těm žákům přizpůsobovat. Někdo může říct, že to není učitelova starost, ale každá práce se dá brát hned z několika pohledů a aj ten učitel, který už je v oboru X let, tak se musí posouvat dál a bohužel na dnešní děti nic jiného asi platit nebude, než se jim podívat do hlavy a zjistit, co na ně platí.“

V otázce čtrnáct měli respondenti možnost ještě doplnit další věci, které je k této problematice napadly:

„Měl by se zařídit jiný systém výuky, tvrdší. Na ZŠ, kde jsem byla, byli moc hodní učitelé a nechávali si od mých spolužáků vše líbit, kromě jedné. Ta si svůj postoj dokázala udržet.“

„Šikana učitele je vážná věc, ale nedochází k ní bez příčiny. Důvodem může být např. i chování učitele k žákům, nebo jejich vystupování a styl mluvy. Žáci, kteří šikanují často,

měli s učitelem špatnou zkušenost a berou to jako druh pomsty, ostatní to dělají, jen aby zvýšili své ego nebo postavení u spolužáků. Předejít by se tomu dalo, pokud učitelé se nebudou snažit žáky shazovat, ale i s nimi vycházet a nedávat jim test každou hodinu.“

„Šikanovaná byla vyučující výtvarné výchovy, která šla na žáky příliš jemně. Více než pedagogické působení ji zajímalo umění samo.“

„Učitel by neměl v takovýchto situacích ztrácet hlavu, vše to jenom zhorší. Možná by mohl vyměnit třídu nebo změnit přístup k výuce.“

„Určitě se toto děje. Objevuje se to většinou u žáků s psychickou poruchou. Problémy v rodině apod., čili si svůj vztek vybíjí.“

6.2.1 Závěry dotazníkového průzkumu u žáků

Šíření dotazníků mezi žáky probíhalo stejnou formou jako mezi učiteli, přes vedení jejich škol, dále jsem dotazníky šířila mezi přáteli a určitými skupinami na webových stránkách. Ve výsledku se zúčastnilo 440 žáků, což si myslím, že je velký počet, aby byly výsledky průkazné a s určitou vahou.

Mezi odpovídajícími byli většinou současní studenti středních škol 75%, ale zúčastnilo se šetření mnoho lidí, kteří již ve středoškolském vzdělávání nejsou 6% a žáci základních škol 17%. Většina respondentů byla mužského pohlaví.

Snažila jsem se zjistit, zda žáci školu navštěvují rádi, převahovala varianta občas 61% a následně varianta ano s 22%. V otevřených otázkách se poté ukazovaly varianty, proč tomu tak je. Často se žákům do školy nechce kvůli písence, zkoušení, výkladu, nebo kvůli učiteli.

V následujících dvou otázkách jsem se snažila zjistit, jaký je vztah mezi žáky a učiteli. Nejdříve jsem se zaměřila na třídního učitele, kde 85% uvedlo, že s ním mají dobrý vztah a 74% uvedlo, že mají dobrý vztah i s ostatními učiteli. Překvapivě 14% uvedlo, že s ostatními učiteli mají lepší vztah než k třídnímu vyučujícímu a 9% horší vztah než k třídnímu. 3% uvedla, že mají špatný vztah s ostatními vyučujícími.

Dále jsem se již zaměřovala na šikanu a zajímala jsem se, zda se žáci během výkladu věnují i něčemu jinému, než je dávání pozor na látku. 30% uvedlo, že se

ničemu jinému nevěnuje, dalších 25% se zabývá svým telefonem, hraním si s ním, využívání ke komunikaci a surfování na webu, další velká část 22% si povídá se spolužákem, dalších 12% se věnují kreslení, piškvorkám a zbytek přípravě na další hodinu, dumáním, jídlu a dalším aktivitám.

Se šikanou učitele se setkala 67% a nejčastěji to bylo na základní škole v 73%, dále pro mě překvapivě na gymnáziích čtyřletých a víceletých v celých 19% a až poté v 3% střední odborné školy a učiliště, 1% zvláštní škola.

V 59% se jednalo o oběť ženského pohlaví. Což není překvapivé z minulého dotazníku, který nám ukázal, že učitelskou profesi vykonávají zejména ženy. Nutno podotknout, že tento fakt ovlivňuje i to, že 49% šikanovaných učitelů jsou muži, jako dost vysoké číslo.

Účast na šikaně přiznalo 22% respondentů, 27% přiznalo, že nikdy k šikaně učitele nezašli, ale přemýšlely nad ní. V 79% se jednalo hlavně o psychickou formu šikany a v 17% spojenou ještě s kyberšikanou a v 4% pouze o čistou kyberšikanu.

Tyto výsledky se velmi hodně shodují s výsledky, které uváděli učitelé ve svém dotazníku.

Velmi se shodují i odpovědi, zda se s šikanou učitele učitelé a studenti setkali. Učitelé odpověděli kladně v 63% a žáci v 67%. Toto odchýlení může být způsobeno buď tím, že studentů se šetření zúčastnilo čtyřikrát více anebo někteří učitelé to nechtěli přiznat, nebo se třeba o šikaně kolegů nedozvěděli.

Závěr

Zabýváním se diplomové práce jsem dospěla k závěru, že literatura, která se věnuje přímo šikanou učitelů, prakticky není či je ve velmi malém dostupném množství pro veřejnosti, nebo se nevyskytuje v naší zemi. Co se týká literatury, která se zabývá především psychologickou podstatou šikany žáků, je již lepší výběr, kde jsou zachycené hlavní podnětné problémy, i když si myslím, že dnešní doba jde hodně dopředu a knihy začínají být pomalu zastaralé.

Díky praktické části práce se potvrdilo, že šikana na učitelích rozhodně existuje a nejedná se o zanedbatelné číslo. Šikana se nevyhýbá žádnému stupni škol, byl zaznamenán i jeden příklad v mateřské škole, kde tedy šikana přišla ze strany rodiče, ale od základních, po gymnázia, vyšší odborné školy, přes školy střední se různým zaměřením. Co se týká formy, nejčastěji probíhá psychickým napadením, které je často spojováno s kyberšikanou a nevyloučilo se i fyzické napadené, nebo alespoň vyhrožováním ublížení na zdraví.

Na otázky jak šikaně předejít, nebo z jakých důvodů se tomu tak děje, se dostalo mnoho různých odpovědí díky dotazníkovému šetření a aktivního zapojení všech zúčastněných, čímž bych jim nyní za to chtěla velmi poděkovat a budu doufat, že jejich odpovědi pomohou.

A jak jí řešit? Dostalo se opět mnoho odpovědí, které jsou zmíněné v dotazníkovém šetření i závěrech. Jedná se především o názory zlepšení zákonů a legislativy, zvýšit pravomoc učitelům a vedení škol, působení rodiny a školy na výchovu, atd.

Co mě zarazilo, bylo vysoké číslo, kdy oběť šikanu neřešila a rozhodla se o ní pomlčet. Variant, jak šikanu řešit je několik. Proto mi přijde smutné a tristní, aby to dopadalo zrovna tímto způsobem, a doufám, že právě tato práce a mnoho dalších, které se na toto téma píší, právě s tímto problémem pomohou učitelům řešit lepším způsobem, než mlčením. V první řadě si myslím, že je nejdůležitější šířit osvětu a prevenci mezi žáky i učiteli. Buď formou přednášek Policie ČR,

nebo přednáškami psychologů. Nebát se s problému promluvit byť s kolegou, vedením a podstoupit k situaci vhodné kroky. Jako pedagog pracovat sám na sobě nejen z pohledu odborných znalostí, ale také z pohledu člověka, který má předávat, vzdělávat a být vzorem a autoritou pro dnešní mladé lidi. S příbuznými, které mám v zahraničí, se prý dá řešit i šikana formou „domáciho vězení“, kdy je žákovi za nevhodné chování uloženo vyloučení ze školy po určitou dobu, což má vést k zvýšení respektu učitelů a výchovnému zásáhnutí žáků, kteří se snaží svým vzděláním budoucnost zlepšit. Osobně doufám, že se nikdy se šikanou od svých žáků nesetkám a věřím v to, že vypracování této práce mi dalo hodně zkušeností, pohledů a názoru na tuto věc a budu schopna tomuto problému včas předejít, či ho řešit.

Seznam použité literatury

- [1] ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.
- [2] ZPRACOVAL KOLEKTIV AUTORŮ A KONZULTANTŮ. *Slovník cizích slov*. Praha: Ensyklopedický dům, spol. s r.o., 1998. ISBN 80-90-1647-8-1.
- [3] LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-65-2
- [4] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha, 2. 7. 2013 [cit. 2014-11-22]. Dostupné z: <http://www.prevence-praha.cz/agrese-a-sikana?start=9>
- [5] KRAUS, Jiří. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0607-9.
- [6] KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve škole*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1.
- [7] BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9.
- [8] SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. Praha: Eurounion, 1996. ISBN 80-85858-30-4.
- [9] ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2991-6.

[10] AUGER, Marie-Thérèse. *Učitel a problémový žák*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-907-0.

[11] ARABADŽIEV, Sáva. *Šikana na učitelích* [online]. 2011 [cit. 2014-11-22]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=5738>

[12] KOPECKÝ, Kamil. Kyberšikana zaměřená na pedagogy českých vysokých škol. *Www.e-bezpeci.cz* [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/595-kybersikana-na-vysokych-skolach>

[13] SMOTLACHOVÁ, Monika. Šikanovaný učitel: Tohle jim děti dělají!. [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://www.kafe.cz/zensky-svet/deti-rodina/sikanovany-ucitel-tohle-jim-deti-delaji-801.aspx#.VQMNmuHSFFB>

[14] SILNÁ, Barbora. Učitel, který zpohlavkoval žáka, spáchal sebevraždu. [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/160291-ucitel-ktery-zpohlavkoval-zaka-spachal-sebevrazdu.html>

[15] ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.

[16] KŘEŠŤANOVÁ, Lucie. *Kyberšikana, aneb nikdy nevíš, kdo je na druhé straně* [online]. Gong, 2009 [cit. 2014-11-22]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/595-kybersikana-aneb-nikdy-nevis-kdo-je-na-druhe-strane>

[17] *Stalking - nebezpečné pronásledování* [online]. [cit. 2014-11-22]. Dostupné z: <http://www.trosky.cz/stalking/stalking.htm>

- [18] VOTRUBOVÁ, Andrea. *Učitel? Nakopat a natočit!* [online]. 2010 [cit. 2014-11-22]. Dostupné z: http://instinkt.tyden.cz/rubriky/ostatni/tema/ucitel-nakopat-a-natocit_25055.html
- [19] ČTK. *Platy českých učitelů jsou ve srovnání s průměrem OECD poloviční* [online]. 2014 [cit. 2014-11-22]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kariera/347453-platy-ceskych-ucitelu-jsou-ve-srovnani-s-prumerem-oecd-polovicni.html>
- [20] SKALKOVÁ, Jarmila. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983, 204 s. Učebnice pro vysoké školy. ISBN: 14-411-83.

Přílohy

Příloha A – Dotazníkový průzkum mezi učiteli

Příloha B – Dotazníkový průzkum mezi žáky

Příloha A – Dotazníkový průzkum mezi učiteli

Dobrý den, jmenuji se Nicole Sandtnerová a jsem studentkou navazujícího magisterského studia matematiky a informatiky pro SŠ. Mé ukončení studia předpokládá obhájení diplomové práce Šikana učitele, proto bych Vás poprosila o krátké vyplnění, které je samozřejmě anonymní a poslouží pouze ke zpracování do mé práce.

1. Vyplňte prosím svůj věk: _____
2. Pohlaví:
 - a) Muž
 - b) Žena
3. Jak dlouho vyučujete?
 - a) Do 10 let
 - b) 11-25 let
 - c) Nad 25 let
4. Na které škole učíte?
 - a) Základní škola
 - c) Střední odborné učiliště s výučním listem
 - d) Střední odborné učiliště s maturitou
 - e) Střední odborná škola
 - f) Lyceum
 - g) Víceleté gymnázium
 - h) Gymnázium
 - i) Konzervatoř
 - j) Vyšší odborná škola
 - k) Vysoká škola
 - l) Jiná škola
5. Vaše škola se nachází?
 - a) Na vesnici
 - b) Ve městě
6. Setkal/la jste se během svého učitelského působení šikany na učiteli?
 - a) Ano
 - b) Ne
7. Pokud ano, jednalo se přímo o Vás?

- a) Ano
 - b) Ne
8. O jaký druh šikany se jednalo?
- a) Psychický
 - b) Fyzický
 - c) Obojí
 - d) Kyberšikana (využívání nahrávacích zařízení)
 - e) Jiný (prosím dopište formu)
9. Jakou podobu přesně šikana měla?
- a) Nadávky, urážky, sprosté výrazy
 - b) Pomlouvání
 - c) Nahrávání učitele na telefon
 - d) Ignorace pokynů a výkladu
 - e) Vyhrožování učiteli
 - f) Házení předmětů
 - g) Fyzické napadení
10. O jak početnou skupinu žáků se jednalo?
- a) Pouze jeden
 - b) Více
11. Jak se tato situaci řešila?
- a) Sám dotyčný
 - b) Vůbec
 - c) S kolegy
 - d) S vedením
 - e) S rodiči
 - f) S policií
12. Jak byla situace vyřešena?
13. Jsou podle Vás zákony v ČR vůči šikaně učitelů v pořádku?
- a) Ano
 - b) Ne

14. Máte nějaké nápady, které by pomohly situaci s agresivními žáky vyřešit?

Děkuji velmi za Váš čas, názory a příspěvky!

Bc. Nicole Sandtnerová

Příloha B – Dotazníkový průzkum mezi žáky

Dobrý den, jmenuji se Nicole Sandtnerová a jsem studentkou navazujícího magisterského studia matematiky a informatiky pro SŠ. Mé ukončení studia předpokládá obhájení diplomové práce Šikana učitele, proto bych Vás poprosila o krátké vyplnění, které je samozřejmě anonymní a poslouží pouze ke zpracování do mé práce.

1. Uved' prosím své pohlaví:
 - a) Žena
 - b) Muž
2. Vyplň prosím svůj věk: _____
3. Chodíš/chodil jsi/chodila jsi rád/a do školy?
 - a) Ano
 - b) Ne
 - c) Občas
4. Máš podle tvého názoru dobrý vztah k Vaší/Vašemu třídní/třídnímu učitelce/učiteli?
 - a) Ano
 - b) Ne
5. Podle tvého názoru, jaký je tvůj vztah k ostatním učitelům?
 - a) Dobrý
 - b) Špatný
 - c) Lepší než k třídní vyučující
 - d) Horší než k třídní vyučující
6. Věnuješ se během výkladu o hodině i něčemu jinému? Pokud ano, vypiš čemu:
7. Setkal/a jsi se někdy s šikanou učitele?
 - a) Ano
 - b) Ne
8. Pokud ano, na kterém typu školy to bylo:
 - a) Základní škola
 - b) Střední odborné učiliště s výučním listem
 - c) Střední odborné učiliště s maturitou
 - d) Střední odborná škola
 - e) Lyceum

- f) Víceleté gymnázium
 - g) Gymnázium
 - h) Konzervatoř
 - i) Vyšší odborná škola
 - j) Vysoká škola
 - k) Jiná možnost _____
9. Jakého pohlaví byl dotyčný šikanovaný?
- a) Mužského
 - b) Ženského
10. Měl/a jsi účast na šikaně učitele?
- a) Ano
 - b) Ne
11. Pokud ano, jaký druh šikany to byl?
- a) Psychický
 - b) Fyzický
 - c) Obojí
 - d) Kyberšikana (nahrávání na mobil)
12. Pokud jsi nikdy učitele nešikanoval/la, měl/a jsi někdy k tomu chuť?
- a) Ano
 - b) Ne
13. Napiš, jaký je podle tebe nejčastější důvod k šikanování učitele.
14. Níže můžete dopisovat další věci, na které nebyl prostor, nebo které byste chtěli k tomuto tématu dodat:

Velmi děkuju za spolupráci! ☺